

บทที่ 2

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการดำเนินงานวิจัยพัฒนาหนังสือเพิ่มเติม ชุดหลักธรรมคำสอน สำหรับนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระสังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรม
 - 1.1 วิสัยทัศน์
 - 1.2 หลักการ
 - 1.3 จุดมุ่งหมาย
 - 1.4 คุณภาพผู้เรียน
 - 1.5 สมรรถนะผู้เรียน
 - 1.6 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้
2. การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม
 - 2.1 ความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติม
 - 2.2 ความสำคัญของหนังสืออ่านเพิ่มเติม
 - 2.3 จุดมุ่งหมายในการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม
 - 2.4 ลักษณะของหนังสือที่ดีสำหรับเด็กหรือผู้อ่าน
 - 2.5 หลักเกณฑ์ในการสร้างหนังสือให้มีคุณภาพ
 - 2.6 ขั้นตอนในการสร้างหนังสือ
 - 2.7 การจัดรูปเล่มหนังสือ
3. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
4. การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 4.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 4.2 จุดมุ่งหมายของการวัดผลสัมฤทธิ์
 - 4.3 คุณลักษณะของข้อสอบที่ดี
 - 4.4 กระบวนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์
5. ความพึงพอใจ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

กระทรวงศึกษาธิการ (2551, หน้า 5) กล่าวถึงหลักการ จุดหมาย และโครงสร้างของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ไว้ดังนี้

วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังสำคัญของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย และเป็นพลเมืองโลก ยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

1. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและมีคุณธรรม
3. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
4. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
6. เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต
3. มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย
4. มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
5. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมมีจิตสำนึกในคุณธรรมที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

คุณภาพผู้เรียน

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

ได้เรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและผู้ที่อยู่รอบข้าง ตลอดจนจนสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นที่อยู่อาศัยและเชื่อมโยงประสบการณ์ไปสู่โลกกว้าง

ผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้มีทักษะกระบวนการ และมีข้อมูลที่จำเป็นต่อการพัฒนาให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ มีความรับผิดชอบ การอยู่ร่วมกันและการทำงานกับผู้อื่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมของห้องเรียน และได้ฝึกหัดในการตัดสินใจ

ได้ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว โรงเรียนและชุมชน ในลักษณะการบูรณาการ ผู้เรียนได้เข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับปัจจุบันและอดีต มีความรู้พื้นฐานทางเศรษฐกิจ ได้ข้อคิดเกี่ยวกับรายรับ-รายจ่ายของครอบครัว เข้าใจถึงการเป็นผู้ผลิต ผู้บริโภค รู้จักการออมขั้นต้น และวิธีการเศรษฐกิจพอเพียง

ได้รับการพัฒนาแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิปัญญา เพื่อเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจในชั้นที่สูงต่อไป

จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ได้เรียนรู้เรื่องของจังหวัด ภาค และประเทศของตน ทั้งเชิงประวัติศาสตร์ ลักษณะทางกายภาพ สังคม ประเพณี และวัฒนธรรม รวมทั้งการเมืองการปกครอง สภาพเศรษฐกิจ โดยเน้นความเป็นประเทศไทย

ได้รับการพัฒนาความรู้และความเข้าใจ ในเรื่องศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตามหลักคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งมีส่วนร่วม ศาสนพิธี และพิธีกรรมทางศาสนามากยิ่งขึ้น

ได้ศึกษาและปฏิบัติตามสถานภาพ บทบาท สิทธิ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของท้องถิ่น จังหวัด ภาคและประเทศ รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมตามขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นของตนเองมากยิ่งขึ้น

ได้ศึกษาเปรียบเทียบเรื่องราวของจังหวัดและภาคต่างๆ ของประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้รับการพัฒนาแนวคิดทางสังคมศาสตร์ เกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์เพื่อขยายประสบการณ์ไปสู่การทำ ความเข้าใจ ในภูมิภาค ชีวโลกตะวันออกและตะวันตกเกี่ยวกับศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต การจัดระเบียบทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากอดีตสู่ปัจจุบัน

จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

ได้เรียนรู้และศึกษาเกี่ยวกับความเป็นไปของโลก โดยการศึกษาประเทศไทยเปรียบเทียบกับประเทศในภูมิภาคต่างๆ ในโลก เพื่อพัฒนาแนวคิดเรื่องความร่วมมืออย่างสันติสุข

ได้เรียนรู้และพัฒนาให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการเป็นนักคิดอย่างมีวิจารณญาณได้รับการพัฒนาแนวคิด และขยายประสบการณ์ เปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศในภูมิภาคต่างๆ ในโลก ได้แก่ เอเชีย โอเชียเนีย แอฟริกา ยุโรป อเมริกาเหนือ อเมริกาใต้ ในด้านศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ และสังคมศาสตร์

ได้รับการพัฒนาแนวคิดและวิเคราะห์เหตุการณ์ในอนาคต สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและวางแผนการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสมจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

ได้เรียนรู้และศึกษาความเป็นไปของโลกอย่างกว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้พัฒนาตนเองเป็นพลเมืองที่ดีมีคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ รวมทั้งมีค่านิยมอันพึงประสงค์ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข รวมทั้งมีศักยภาพเพื่อการศึกษาต่อในชั้นสูงตามความประสงค์ได้

ได้เรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาไทย ความภูมิใจในความเป็นไทย ประวัติศาสตร์ของชาติไทย ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ได้รับการส่งเสริมให้มีนิสัยที่ดีในการบริโภค เลือกลงและตัดสินใจบริโภคได้อย่างเหมาะสม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ประเพณีวัฒนธรรมไทย และสิ่งแวดล้อม มีความรักท้องถิ่น และประเทศชาติ มุ่งทำประโยชน์ และสร้างสิ่งที่ดีงามให้กับสังคม

เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของตนเองซึ่งนำตนเองได้ และสามารถแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ในสังคมได้ตลอดชีวิต

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. **ความสามารถในการสื่อสาร** เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเอง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่างๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้องตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2. **ความสามารถในการคิด** เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3. **ความสามารถในการแก้ปัญหา** เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น ต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

4. **ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต** เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในประดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และ

การอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่างๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

นอกจากนี้ สถานศึกษา สามารถกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมให้สอดคล้องตามบริบทและจุดเน้นของตนมาตรฐานการเรียนรู้

การพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความสมดุล ต้องคำนึงถึงหลักพัฒนาการทางสมองและพหุปัญญาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

1. ภาษาไทย
2. คณิตศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา
6. ศิลปะ

7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี

8. ภาษาต่างประเทศ

ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้ ปฏิบัติได้ มีคุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้มาตรฐานการเรียนรู้ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อนให้ทราบว่าต้องการอะไร จะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้งเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบเพื่อประกันคุณภาพการศึกษา โดยใช้ระบบการประเมินคุณภาพภายในและการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งรวมถึงการทดสอบระดับเขตพื้นที่การศึกษา และการทดสอบระดับชาติ ระบบการตรวจสอบเพื่อประกันคุณภาพดังกล่าว เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่มาตรฐานการเรียนรู้กำหนดเพียงใด

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม

มาตรฐาน ส1.1 รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติ

มาตรฐาน ส1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และธำรงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

มาตรฐาน ส2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และธำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข

มาตรฐาน ส2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

มาตรฐาน ส3.2 เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

มาตรฐาน ส4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภาคภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

มาตรฐาน ส5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหา วิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน ส5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

การสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม

ความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติม

หนังสืออ่านเพิ่มเติม (Supplementary Reading) เป็นหนังสือเสริมประสบการณ์ประเภทหนึ่ง ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายของหนังสืออ่านเพิ่มเติมไว้ต่างๆ กัน ดังนี้

หนังสืออ่านเพิ่มเติมหมายถึง แบบเรียนอีกประเภทหนึ่งไม่บังคับใช้เพียงแต่กระทรวงศึกษาธิการระบุชื่อไว้ในคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การกำหนดแบบเรียนสำหรับเลือกใช้สำหรับให้โรงเรียนจัดหาไว้สำหรับห้องสมุดโรงเรียน หนังสืออ่านเพิ่มเติมมีเนื้อหาอิงหลักสูตร แต่มีรายละเอียดมากกว่า เขียนชวนอ่านมากกว่า แบบเรียนเพื่อให้นักเรียนได้อ่านเพิ่มเติมด้วยตนเองหนังสืออ่านเพิ่มเติมจะมีการระบุไว้ว่า สำหรับเด็กในระดับใด วิชาใด หนังสือประเภทนี้ โรงเรียนจะบังคับซื้อไม่ได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2522, หน้า 25)

หนังสืออ่านเพิ่มเติม หมายถึง หนังสือที่มีสาระอิงหลักสูตรสำหรับให้นักเรียนอ่านเพื่อศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ตามความเหมาะสมของวัย และความสามารถในการอ่านของแต่ละบุคคล (จินตนา ไบกาซุยี, 2534, หน้า 19)

หนังสืออ่านเพิ่มเติม หมายถึง หนังสือที่มีเนื้อหาอันเป็นประโยชน์แก่เด็ก ทั้งในแง่การศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมนอกเหนือจากแบบเรียน ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลิน และแทรกเรื่องราวน่ารู้สำหรับเด็กได้ด้วย (วัลลีย์ ปราสาททองโอสถ, 2550, หน้า 37)

หนังสืออ่านเพิ่มเติม หมายถึง หนังสือที่เรียบเรียงขึ้นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้วิชาต่างๆ ที่เรียนรู้ตามหลักสูตรให้กว้างขวางขึ้น โดยเรียบเรียงให้สนุกสนาน เข้มข้น แฝงคติและสร้างความสนใจของนักเรียน (รัตนา ฤทธาทิ, 2519, หน้า 46)

กล่าวโดยสรุป หนังสืออ่านเพิ่มเติม หมายถึง หนังสือที่จัดทำขึ้นเพื่อให้เด็กได้อ่านหาประสบการณ์เพิ่มเติม มีเนื้อหาสาระอิงหลักสูตร แต่มีรายละเอียดเฉพาะเรื่องมากกว่าการดำเนินเรื่อง เรียบเรียงให้สนุกสนานเข้าใจ แฝงเนื้อหาสาระ เหมาะสมกับวัย และความสามารถในการอ่านของแต่ละบุคคล

ความสำคัญของหนังสืออ่านเพิ่มเติม

หนังสืออ่านเพิ่มเติมเป็นสื่อการเรียนอย่างหนึ่งที่กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมให้หน่วยงานของรัฐ ท้องถิ่นโรงเรียนและเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดทำเพื่อให้โรงเรียนใช้เป็นสื่อในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ โดยให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งในการจัดทำหนังสือดังกล่าว โรงเรียนจะต้องนำเนื้อหาในหลักสูตรมาขยาย ให้มีรายละเอียดมากขึ้น โดยเน้นเนื้อหาสาระที่ให้ความรู้ข้อเท็จจริงที่มีคุณภาพเพลิดเพลินแตกต่างไปจากหนังสือแบบเรียน ซึ่งความจำเป็นในการใช้ หนังสืออ่านเพิ่มเติมสรุปได้ ดังนี้

1. ช่วยขยายเนื้อหาแบบเรียนให้กว้างขวางขึ้น หนังสืออ่านเพิ่มเติมจัดทำขึ้นเพื่อจุดมุ่งหมายเฉพาะส่วนย่อย ที่ช่วยเน้นขยายเนื้อหาและยังมีภาพประกอบ ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจได้กว้างขวางขึ้น ดีขึ้น และง่ายขึ้น

2. สร้างเสริมทักษะนิสัยรักการค้นคว้าและพัฒนาการอ่าน หนังสืออ่านเพิ่มเติมเด็กสามารถอ่านได้อย่างอิสระไม่จำกัดสถานที่ เป็นการสร้างเสริมลักษณะนิสัยให้รักการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ฝึกทักษะในการอ่านอยู่เสมอ รวมทั้งยังเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์อีกด้วย

3. ส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยรักการอ่านหนังสือ หนังสืออ่านเพิ่มเติมมีเรื่องราวเนื้อหาที่สนุกสนานเพิ่มเติม มีภาพประกอบและเหมาะสมกับวัย จึงสามารถสร้างความสนใจที่จะอ่านมากกว่าแบบเรียน ซึ่งจะปลูกฝังให้เด็กเกิดนิสัยรักการอ่านในที่สุด

4. ช่วยชดเชยความบกพร่องทางด้านจิตใจของเด็ก หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่เป็นเรื่องราวสามารถชดเชยความรู้สึกบกพร่องทางจิตใจ เสริมสร้างคุณธรรมได้ดีกว่าแบบเรียน

5. ช่วยให้เด็กได้รับความเพลิดเพลิน บันเทิงใจ ลับสมองและส่งเสริมเชาว์ปัญญา หนังสืออ่านเพิ่มเติมมีเนื้อเรื่องที่สนุกสนานแฝงไว้ด้วยความรู้ มีความเหมาะสมกับวัยจึงเป็นสื่อสำคัญที่จะสร้างความเพลิดเพลิน ส่งเสริมเชาว์ปัญญาให้แก่เด็ก (หนังสือ พุทธชะตะวัน, 2524, หน้า 58; ปราณี เชียงทอง, 2526, หน้า 133)

จุดมุ่งหมายในการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม

หนังสืออ่านเพิ่มเติมเป็นสื่อการเรียนการสอนอย่างหนึ่ง ที่กรมวิชาการส่งเสริมให้ โรงเรียน ชุมชนและท้องถิ่น ตลอดจนเอกชนจัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสได้อ่านหนังสือที่มีสาระเกี่ยวกับ ประสบการณ์จริงในท้องถิ่นของตน สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น ทำให้นักเรียนมีความรู้กว้างไกลออกไป นอกเหนือจากการอ่านหนังสือแบบเรียนที่ หลักสูตรกำหนด จุดมุ่งหมายในการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติม (ณรงค์ ทองปาน, 2526, หน้า 79-81) สรุปได้ ดังนี้

1. เพื่อปลูกฝังทัศนคติ ค่านิยม คุณธรรมและวัฒนธรรมอันดีงามตามขนบธรรมเนียม ประเพณีไทย
2. เพื่อเสริมสร้างจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์
3. เพื่อให้ความรู้ข่าวสารใหม่ๆ ชั่วแท้จริงที่ถูกต้อง ที่นอกเหนือจากบทเรียนในรูปแบบ ที่เหมาะสมกับเด็ก
4. เพื่อช่วยให้เด็กมีหนังสือที่มีเนื้อหาสาระเหมาะสมกับวัย
5. เพื่อสร้างนิสัยรักการอ่าน การค้นคว้า และเกิดทักษะในการอ่าน
6. เพื่อช่วยให้เด็กรู้จักการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์
7. เพื่อให้เด็กได้รับความบันเทิงสนุกสนานเพลิดเพลินได้รับความจรโลงความสุขและ สนองความต้องการของวัยเด็ก
8. เพื่อช่วยในการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมและสร้างศรัทธาในเอกลักษณ์ไทย

หนังสืออ่านเพิ่มเติมจัดเป็นหนังสือเสริมประสบการณ์ชนิดหนึ่ง มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ ความรู้ที่ถูกต้องเหมาะสม และสอดคล้องกับความสนใจของเด็ก ช่วยให้เด็กได้รับความรู้ ประสบการณ์มีทักษะ เจตคติ ตลอดจนคุณธรรมต่างๆ มีความสนุกสนานเพลิดเพลินสร้างนิสัยที่ดี ในการอ่านและใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

ลักษณะของหนังสือที่ดีสำหรับเด็กหรือผู้อ่าน

ตามความคิดเห็นของ รัญจวน อินทรกำแหง (2520, หน้า 101-120) เกี่ยวกับวรรณกรรม ที่ดีสำหรับเด็ก สรุปได้ ดังนี้

1. ตรงกับความสนใจของเด็ก

ความสนใจของเด็กในทีนี้ หมายถึง ความสนใจที่เด็กมีมืออยู่ตามธรรมชาติอันเดียวกับ ความชอบ ความต้องการ และรสนิยม ซึ่งอาจจำแนกแยกย่อยออกไปได้ คือ

1.1 เป็นหนังสือที่อ่านสนุก คือ ให้ความเพลิดเพลินอารมณ์

1.2 ส่งเสริมจินตนาการ เด็กเป็นวัยที่มีจินตนาการและชอบสร้างจินตนาการ ให้ออกเป็นรูปร่างอยู่แล้ว ถ้าหนังสือเรื่องใดช่วยส่งเสริมให้ออกาสให้เด็กได้ร่วมจินตนาการของตน ไปพร้อมๆ กันด้วย ก็จะเป็นที่พอใจมากขึ้น

1.3 ส่งเสริมให้เกิดความมั่นใจ เช่น เป็นเรื่องที่กล่าวถึงความสำเร็จของตัวละครหรือ ตัวบุคคลในเรื่อง ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านพลอยเกิดความภาคภูมิใจร่วมไปด้วยสนองอารมณ์ที่ปรารถนา หมายความว่า อารมณ์เกิดขึ้นตามความต้องการตามธรรมชาติ เช่น อยากเป็นผู้มีความสำเร็จ อยากเป็นคนเก่ง อยากได้รับความรัก เป็นต้น หนังสือที่มีเนื้อเรื่องสนองอารมณ์ต่างๆ ตามที่เด็ก ปรารถนา แต่สนองแล้วให้เป็นที่สร้างสรรคโดยแฝงข้อคิดหรือคติเล็กๆ น้อยๆ ไว้ โดยไม่รู้ตัว และเด็กจะจับข้อคิดหรือคตินั้นได้หรือไม่ ผู้เขียนก็ไม่ควรกังวลมากเกินไป เพราะถ้า พยายาม “เน้น” มากเกินไปจนเด็กจับได้เห็นชัดเจนเด็กอาจเกิดความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ ไม่อยากจะ ยอมรับข้อคิดหรือคติที่เด็กคิดว่าผู้เขียนพยายาม “ยัดเยียด” หรือพยายาม “สั่งสอน”

1.4 ส่งเสริมความรู้ เมื่อพ้นวัยทารก เด็กย่อมเกิดความอยากรู้อยากเห็นมากขึ้น ตามวัยและสิ่งแวดล้อม หนังสือแนะนำการเขียนตัวพยัญชนะอย่างสนุก หนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับ ธรรมชาติศึกษาอย่างง่าย หนังสือที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมอย่างไม่ซับซ้อน หนังสือที่ช่วย เสริมสร้างบุคลิกภาพกลมกล่อมเกลาจิตใจให้ประณีตเหล่านี้ เป็นวรรณกรรมที่ดี และจำเป็นสำหรับเด็ก ทั้งสิ้น ตัวอย่าง เช่น ณ ชายหาดสะอาดทราย เรียงเรียงโดย ดร.พาณี เชี่ยววานิช และหม่อมดุษฎี บริพัตร โลกของหนูแหวน ของ ศรราวก สิ่งมีชีวิตในทะเลของ สิริรินทร์ ชวงโชติ หนังสือเรื่องยามว่าง ของชัยพฤกษ์ จะช่วยส่งเสริมให้เด็กได้รู้จักคิด ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และผ่านไปด้วยความ เพลิดเพลิน

2. คำโครงเรื่อง

คำโครงเรื่องของหนังสือที่ดี ต้องไม่ซับซ้อน มีแนวคิด (Theme) ที่เด่นชัดซึ่งเด็กจะ สามารถจับได้โดยง่าย เรื่องสั้นไม่ยาวเยิ่นเย้อ ตัวละครอยู่ในวัยใกล้เคียงกับผู้อ่าน

3. สำนวนภาษา

สำนวนภาษาที่ใช้ ควรเป็นภาษาที่ง่าย ชัดเจนเป็นคำธรรมดาที่เด็กจะสามารถเข้าใจ ได้ทันทีโดยไม่ต้องคิดหาคำแปล เด็กพอใจที่จะติดตามเรื่องด้วยภาพมากกว่าด้วยตัวหนังสือ ฉะนั้น

หน้าหนังสือควรรู้คำบรรยายเพียงพอที่จำเป็นจริงๆ บางเรื่องอาจบรรยายด้วยภาพทั้งเล่มก็ได้ โดยเด็กจะได้ใช้จินตนาการของการผสมความคิดสนุกไปกับเรื่องด้วย

4. ภาพ

กล่าวได้ว่า ภาพเป็นหัวใจของหนังสือสำหรับเด็กที่เดียวเพราะเด็กยังชอบความเพลิดเพลิน ความสนุก ชอบอ่านหนังสือด้วยภาพมากกว่าด้วยตัวหนังสือ ภาพที่งามมีชีวิต จะเชิญชวนให้เด็กสนใจหยิบหนังสือมาดูและอ่าน ฉะนั้นหนังสือวรรณกรรมที่ดีสำหรับเด็กไม่ควรขาดภาพประกอบเลยเป็นอันขาด

ภาพประกอบนั้นจะเป็นลักษณะใดก็ได้ คือ จะเป็นภาพวาด ภาพลายเส้น ภาพถ่าย ภาพสเก็ตช์ก็ได้ แต่คุณสมบัติสำคัญนั้นต้องเป็นภาพที่มีความรู้สึก มีชีวิต มีความเคลื่อนไหว สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง และอธิบายเรื่องได้

ภาพนั้นจะเป็นภาพสีหรือขาวดำก็ได้ ถ้าเป็นภาพสี การให้สีนั้นควรมีศิลปะที่จะส่งเสริมให้ภาพนั้นมีชีวิตยิ่งขึ้น

5. รูปเล่ม

ในด้านรูปเล่มหนังสือ มีสิ่งสมควรพิจารณา คือ

5.1 ขนาด เราไม่สามารถจะกำหนดขนาดหนังสือเด็กให้เป็นการตายตัวได้เพราะเด็กชอบเปลี่ยนความสนใจอยู่เสมอ ไม่ชอบสิ่งที่ซ้ำซากจำเจ อาจจะมีตั้งแต่ขนาดเล็ก 4×2.5 นิ้ว หรือขนาด 12.5×9 นิ้ว นอกจากนั้นรูปเล่มอาจจะเป็นไปในลักษณะแนวนอนบ้าง แนวตั้งบ้างความยาวก็อาจ 20 แผ่นขึ้นไปจนถึง 40-50 แผ่นก็ได้ ทั้งนี้ยอมแล้วแต่เนื้อเรื่องและวัยของผู้อ่านที่ผู้เขียนตั้งใจเขียนให้ ถ้ากล่าวอย่างง่าย ๆ หนังสือนั้นไม่ควรใหญ่หรือหนักจนเกินกำลังของผู้อ่านจะยก หยิบ หรือเปิดอ่านได้อย่างสบาย หนังสือสำหรับเด็กมักจะมีรูปเล่มที่แปลกตา เพื่อดึงดูดความสนใจของเด็กสามารถแบ่งได้เป็น 4 รูปแบบ คือ (ถวัลย์ มาตรฐาน, 2539, หน้า 31)

1. หนังสือ Dic - cut เป็นหนังสือที่ตัดเป็นรูปต่างๆ เช่น รูปดาว รูปรถ เป็นต้น
2. หนังสือ Pop up คือ หนังสือสามมิติ เมื่อเปิดหนังสือออกมาจะมีรูปแบบต่างๆ ยื่นขยายออกมาจากหน้าหนังสือ ในต่างประเทศที่มีการพิมพ์ก้าวหน้า หนังสือประเภทนี้จะมีเสียงประกอบ
3. หนังสือ Up - right คือ หนังสือแนวตั้งปกติ
4. หนังสือ Oblong เป็นหนังสือแนวนอนทั่วไป

5.2 การจัดหนังสือ ควรมีความประณีตตั้งแต่ปกของหนังสือ ภาพที่หน้าปกควรสอดคล้องกับเรื่อง เพื่อเรียกความสนใจแก่ผู้อ่านและเป็นการนำทางผู้อ่านไปสู่เนื้อเรื่อง นอกจากนี้

ควรจัดทำภาพปกนั้นด้วยความประณีตบรรจง เพื่อสร้างรสนิยมและความเข้าใจในความงามแห่งศิลป์ให้เกิดขึ้นแก่ผู้อ่านด้วย

การจัดหน้าในหนังสือ หนังสือสำหรับเด็กนั้น ผู้จัดพิมพ์ควรใจกว้างและอย่าประหยัดจนเกินควร ถ้าหากประหยัดหน้ากระดาษจนเกินไปก็จะเป็นเสมือนการประหยัดการอ่านของเด็กโดยไม่เจตนา การทิ้งหน้าให้ว่างไว้ก่อนขึ้นเรื่อง จะเป็นการปลอยสมองของเด็กให้ว่างก่อนที่จะรับเรื่องหรือทำความเข้าใจกับเรื่อง การทิ้งหน้ากระดาษแต่ละหน้าในหนังสือให้ว่างมากๆ อาจจะทำให้หน้าบ้างค่อนหน้าบ้าง เป็นสิ่งควรทำ เพราะจะช่วยให้เด็กสามารถทำความเข้าใจและคิดตามเรื่องได้รวดเร็วขึ้น โดยเฉพาะเด็กเล็กในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-2

การเว้นเนื้อที่ด้านริมของหนังสือ ทั้งด้านในและด้านนอกให้ว่างไว้มากเป็นสิ่งสมควรทำ เพราะจะช่วยให้เด็กอ่านหนังสือด้วยความสบายตายิ่งขึ้น

ตัวหนังสือก็นิยมกันว่า ถ้าเด็กเล็กเท่าไร ตัวหนังสือก็ควรโตขึ้นเพื่อให้ได้สัดส่วนกับกำลังสายตาของเด็ก และควรพิมพ์ด้วยตัวที่อ่านได้ง่าย ชัดเจน

กระดาษที่ใช้พิมพ์หนังสือเด็กควรเป็นกระดาษดี เพื่อให้ทั้งภาพและตัวหนังสือชัดเจน แจ่มแจ้ง

การเย็บเล่ม ทนทาน แข็งแรง เพราะเด็กยังไม่รู้จักการหยิบหนังสือด้วยความทะนุถนอม เบามือ แม้ผู้ใหญ่จะได้พยายามแนะนำในเรื่องนี้อยู่แล้วก็ตาม

การตรวจบรู๊ฟ ควรให้ถูกต้องอย่างไม่มีผิดได้เพราะวัยเยาว์เป็นวัยที่กำลังจดจำและถ้าจดจำสิ่งที่ผิดแก้ยากที่สุด

ประภาศรี สีหอำไพ (2531, หน้า108) ได้ให้หลักในการพิจารณาหนังสือวรรณกรรมของเด็กซึ่งมีลักษณะดังนี้

1. ตรงความสนใจตามธรรมชาติวัยเด็ก สนุกส่งเสริมจินตนาการให้เกิดความมั่นใจ สนองอารมณ์ปรารถนา ให้มีความรู้มีเนื้อหาสาระได้แก่นสาร

2. คำโครมมีแนวคิดเด่นไม่ซับซ้อน ง่าย สั้น

3. สำนวนภาษาชัดเจนชอบบทสนทนา

4. รูปเล่มไม่ใหญ่เกินไปจัดหน้าประณีตมีช่องว่าง ตัวหนังสือใหญ่ โปร่งตา

แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะหนังสือสำหรับเด็กที่ดีดังกล่าวข้างต้นนั้นสอดคล้องกับแนวคิดของวินัย รอดง่าย ที่ว่าลักษณะของหนังสือที่ดี คือ หนังสือที่เด็กอ่านแล้วสนุกสนาน เพลิน มีเนื้อหาสาระตรงกับใจที่เด็กอยากอ่านมีรูปเล่มสีสันสวยสะดุดตาชวนให้หยิบขึ้นมาอ่านโดยไม่ต้องบังคับ

ไม่ว่าจะเป็นหนังสือที่ให้ความรู้หรือบันเทิงคดีก็ตามลักษณะที่ดีนั้น แบ่งออกได้สามประการ คือ (พรจันทร์ จันทวิมล และคณะ, 2534, หน้า 9)

1. ด้านเทคนิคการพิมพ์และการจัดรูปเล่ม การจัดพิมพ์ภาพและตัวอักษรนั้นต้องชัดเจน ปกติต้องสวยสามารถดึงดูดความสนใจเด็ก ขนาดรูปเล่มการจัดพิมพ์เหมาะสมกับความต้องการของเด็ก คุณภาพของกระดาษต้องดี ขนาดตัวอักษรเหมาะสมกับวัยของเด็ก การจัดหน้าดูโปร่งตา ภาพกับตัวอักษรไม่ทับกัน และชื่อเรื่องควรดึงดูดความสนใจของเด็ก

2. ด้านเนื้อหา เนื้อหาน่าสนใจมีความสนุกสนานความยากง่ายเหมาะสมกับวัยเนื้อหา อย่างถูกต้อง การดำเนินเรื่องควรเข้าใจชวนให้ติดตาม เนื้อหาของเรื่องในแง่ของความสั้นยาว จะต้องเหมาะสมกับวัยของเด็กเป็นอย่างมากไม่ยากเกินไปหรือสั้นเกินไป เด็กแต่ละวัยประโยชน์ และแง่คิดหลังจากการอ่านหนังสือเล่มนี้แล้วเด็กจะได้รับประโยชน์จากการอ่านไปได้อย่างไรบ้าง และสำนวนภาษาจะต้องเหมาะสมกับวัยของเด็กเป็นอย่างยิ่ง

3. ด้านภาพประกอบ ปกติแล้วหนังสือสำหรับเด็กจะมีภาพประกอบเกือบทุกหน้าไม่ว่าจะเป็นบันเทิงคดี สารคดี หรือร้อยกรอง ภาพประกอบนั้นจะต้องมีสีสันสวยงามวาดอย่างประณีต สอดคล้องกับ ขนาดของรูปเล่มและน่าสนใจ

หลักเกณฑ์ในการสร้างหนังสือให้มีคุณภาพ

ประโยชน์ของการประเมินคุณค่าหนังสือสำหรับผู้สอนบรรณารักษ์และผู้ปกครองคือ จะทำให้สามารถเลือกหนังสือที่ดีสำหรับเด็ก เกณฑ์เบื้องต้นในการพิจารณาหนังสือที่ดีสำหรับเด็ก เกณฑ์เบื้องต้นในการพิจารณาหนังสือที่มีคุณค่าสำหรับเด็ก คือ ต้องตรงกับความสนใจของเด็ก มีโครงเรื่องที่ดี มีแก่นเรื่องชัดเจน มีฉากที่ตรงสภาพความเป็นจริง บุคลิกของตัวละครมีลักษณะ เฉพาะตัว การดำเนินเรื่องและการเขียนเรื่องเหมาะสม รูปเล่มน่าสนใจเกณฑ์ในการสร้างหนังสือ ให้มีคุณภาพจะต้องพิจารณาองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

1. โครงเรื่อง สิ่งสำคัญที่สุดในการสร้างหนังสือ คือ การเขียนโครงเรื่อง โครงเรื่องที่ดี จะต้องเหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหนังสือ โดยติดต่อสืบเนื่องเป็นเรื่องเดียวกัน ไม่ซับซ้อน มีแนวคิดเอกเด่น มีเหตุผลให้ผู้อ่านอยากติดตาม โครงเรื่องควรเริ่มจากจุดภายในเรื่อง คลี่คลายสู่ภายนอก (inside-out) มีความสัมพันธ์กับพื้นฐาน ประสบการณ์ของเด็ก เพื่อให้ผู้อ่าน ได้เกิดแนวคิดทัศนคติจากลักษณะของตัวละคร ชี้ให้เห็นผลของความพยายามด้านคุณธรรมของ บุคคล บางตอนควรมีความตลกขบขันหรือแสดงความร่าเริงสนุกสนานจะทำให้มีชีวิตชีวา และ เรื่องควรจบลงด้วยดีเพื่อให้ผู้อ่านมีความสุขยิ่งขึ้น

2. ฉาก ฉากต่างๆ ในเรื่องจะต้องชัดเจน น่าเชื่อถือต้องตรงกับความเป็นจริง ฉากจะบอกให้รู้ว่าเรื่องเกิดขึ้นที่ไหน เมื่อใด บรรยายฉากควรเป็นบรรยายฉากที่เด็กคุ้นเคย ช่วยเสริมประสบการณ์ทำให้ผู้อ่านมีความรู้สึกเหมือนอยู่ในสถานการณ์นั้น

3. แก่นของเรื่อง มีอะไรเป็นแนวคิดของเรื่องควรเป็นเรื่อง ง่ายๆ ในชีวิตประจำวัน ตามประสบการณ์ของเด็กมีคติสอนใจแฝงคุณธรรมแนวคิดจะช่วยเด็กด้านพัฒนาการและการปรับตัวของเด็ก เช่น เด็กที่ประสบปัญหาในเรื่องทำนองเดียวกันกับตัวละคร นอกจากนี้ยังช่วยสนองความต้องการเรียนรู้ ความเห็นอกเห็นใจและมีความเข้าใจภาพความเป็นไปของชีวิตอีกด้วย

4. ตัวละคร ควรมีความใกล้เคียงกับเด็ก เพราะเด็กยังยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางไม่ควรมีตัวละครมาก เพราะอาจจะทำให้เรื่องซับซ้อน ตัวละครมีบุคลิกเด่นในตัวเป็นตามธรรมชาติคนจริงๆ มีพฤติกรรมสมเหตุสมผลมีความสำคัญต่อเนื้อเรื่อง และเป็นตัวอย่างที่ดีให้เด็กลอกเลียนแบบได้

5. แนวการเขียนเรื่อง ควรใช้ภาษาที่เหมาะสม เข้าใจง่ายชัดเจนไม่วกวน ถ้อยคำและสำนวนและคำศัพท์ต่างๆ เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของเด็ก การบรรยายเหตุการณ์ อ่านแล้วเกิดภาพจน์และจินตนาการที่ให้เกิดอารมณ์คล้อยตาม มีความประทับใจ และสนุกสนานในเรื่องเรื่องต่างสมัยต้องใช้ภาษาให้เหมาะสมกับสมัยที่บรรยายในท้องเรื่อง หากเป็นบทร้อยกรองต้องให้ถูกต้องตามฉันทลักษณ์ ผู้เขียนควรศึกษาบัญญัติของกรมวิชาการแล้วเลือกใช้คำอย่างง่ายจากการอ่านกล่าวโดยสรุป คือ การเขียนเรื่องจะต้องใช้ภาษาถูกต้อง อ่านง่าย ทำให้ผู้อ่านเกิดภาพพจน์เกิดอารมณ์และทัศนะที่ดี

6. รูปเล่ม

6.1 รูปเล่มไม่สามารถกำหนดขนาดที่แน่นอนได้ ควรให้มีความสะดวกต่อช่วงมือในแต่ละวัยที่จะหยิบจับหรือถือหนังสือเล่มนั้น ซึ่งผลการวิจัยพบว่า หนังสือที่จัดทำในแนวตั้งจะต้องสะดวกกว่าการอ่านหนังสือแนวนอนและไม่ควรมีขนาดใหญ่หรือเล็กเกินไป ขนาดหนังสือที่เด็กชอบ คือ 6×8 นิ้ว นอกจากนี้ กระดาษต้องมีคุณภาพดี เย็บเล่มคงทนถาวร ปลอดภัย ความหนาบางเหมาะสมกับวัยในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4,5,6 ไม่ควรเกิน 40 หน้า การจัดหน้าควรให้มีความกระชับแจ่ม มีที่ว่างเพื่อใช้เป็นที่พักสายตาของเด็ก จัดภาพเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง หน้าปกดึงดูดสายตาน่าสนใจ สิ่งที่ต้องคำนึงถึง คือ ภาพปกเข้ากับเนื้อเรื่อง มีขนาดตัวอักษรที่เหมาะสม ปกหน้าและปกหลังควรมีชื่อเรื่อง ชื่อผู้แต่งและผู้แปล (ถ้ามี) ผู้วาดภาพประกอบและราคาปกหลังต้องสอดคล้องกลมกลืนกับปกหน้า (มีดัชนี สารบัญ ครบถ้วนและไม่ควรผิดพลาดในการพิมพ์)

6.2 ภาพ ภาพเป็นหัวใจของหนังสือสำหรับเด็ก หนังสือ หรือวรรณกรรมสำหรับเด็กที่ดีไม่ควรขาดภาพประกอบ เพราะภาพประกอบจะช่วยตกแต่งหนังสือให้น่าสนใจ ส่งเสริม

จินตนาการและช่วยขยายความเข้าใจในการอ่านได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้น ภาพประกอบจะต้องตรงกับความเป็นจริง อธิบายเนื้อเรื่องได้ชัดเจนเป็นภาพที่มีชีวิตจิตใจหรือแสดงอาการเคลื่อนไหวของสิ่งต่างๆ มีขนาดพอเหมาะกับหนังสือ และถ้าเป็นภาพสีเด็กจะสนใจมากกว่าภาพขาวดำ

6.3 ตัวอักษร ขนาดของตัวอักษรที่เหมาะสมสำหรับเด็กชั้นประถมศึกษาปีที่ 4,5,6 คือขนาดประมาณ $\frac{1}{4}$ นิ้ว – $\frac{1}{2}$ นิ้ว (ณรงค์ ทองปาน, 2526, หน้า 79) มีความชัดเจนไม่เลอะเลือน เว้นวรรคตอนถูกต้อง สะกดการันต์ถูกต้องตามหลักภาษาไทย มีลักษณะพิเศษเพื่อแสดงการเน้น เช่น ตัวหนา ตัวบาง ตัวเอน เรียงตัวอักษรถูกต้อง มีความชัดเจน สีของตัวอักษรเหมาะสม เช่น ดำ น้ำเงิน เขียว เป็นต้น ไม่ใช้สีฉูดฉาดอ่านยาก เช่น สีเหลือง ไม่วางตัวอักษรทับภาพจนทำให้ภาพหมดคุณค่าและควรเว้นที่ว่างรอบข้อความในหน้าหนึ่งๆ ประมาณ 0.5-1 นิ้ว

6.4 คุณค่าหนังสือ ต้องวางจุดมุ่งหมายว่าจะให้อะไรกับผู้อ่านช่วยพัฒนาความสนใจในการอ่าน เด็กที่ขาดสิ่งใดอ่านแล้วรู้สึกว่าได้รับสิ่งชดเชยในด้านอารมณ์ได้ดี ช่วยปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อผู้อ่าน ควรพิจารณาว่าหนังสือแต่ละเล่มมีจุดหมายที่จะเกิดประโยชน์ด้านต่างๆ ที่ผู้เขียนต้องการให้เกิดกับผู้อ่านมากน้อยเพียงใด (รัญจวน อินทรกำแหง, 2520, หน้า 70-87; บันลือ พุกกะวัน, 2521, หน้า 83-91; อรสา กุมาริพุกหุต, 2526, หน้า 342-344; ปราณี เชียงทอง, 2526, หน้า 78-79; Huck, 1976, pp. 7-8)

ในการจัดทำหนังสือสำหรับเด็กจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ผู้จัดทำจะต้องยึดเอาหลักเกณฑ์ในการสร้างหนังสือให้มีคุณภาพ ไม่ว่าจะเป็นด้านรูปเล่ม เนื้อหา และลีลาการเขียนไว้เป็นแนวทางเพื่อให้สามารถจัดทำหนังสือได้ดีมีคุณค่า ตรงกับความสนใจและเกิดประโยชน์แก่เด็กมากที่สุด

ขั้นตอนในการสร้างหนังสือ

การสร้างหนังสือเป็นงานละเอียดต้องอาศัยความเข้าใจ ความรอบคอบ เพื่อให้ได้หนังสือตรงกับจุดมุ่งหมายของผู้สร้าง และผู้อ่าน จินตนา ไบกาชูยี (2534, หน้า 109-133) และฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2527, หน้า 12-21) เสนอแนะขั้นตอนในการพัฒนาหนังสือสรุปได้ ดังนี้

1. ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการทำหนังสือจากตัวอย่างหนังสือที่ชนะการประกวดและแหล่งความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่หลากหลาย

2. เลือกเนื้อหาซึ่งอาจได้มาหลายทาง เช่น นำเรื่องมาจากคำอธิบายรายวิชาในหลักสูตรการเรียน นำมาจากสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น นำมาจากเรื่องจตุรรมที่ชาวโลกสนใจหรือได้จากความสนใจของความต้องการอ่านของเด็กวัยต่างๆ

3. เขียนโครงเรื่อง (Plot) โครงเรื่องจะครอบคลุมถึงจำนวนหน้า หัวข้อเรื่อง ความสั้นยาวของแต่ละหัวข้อเรื่อง นำสู่การจัดรูปเล่มและจัดวางหน้าให้เหมาะสมกับภาพประกอบควรจัดทำโครงเรื่องย่อๆ ให้เห็นชัดเจนทั้งเรื่อง โดยเริ่มที่การวางจุดมุ่งหมายหรือแก่นของเรื่องแล้วจึงผูกติด

เป็นโครงเรื่อง การวางโครงเรื่องเป็นการช่วยให้การเขียนดำเนินการไปในขอบเขตที่วางไว้ ต้องมีหัวข้อรายละเอียดตามลำดับชั้น จากง่ายไปหายาก เนื้อเรื่องจะต้องสัมพันธ์กันตลอด ไม่ออกนอกขอบข่ายวกรวนซ้ำซาก ควรมีบทนำ บทสรุป มีคติเตือนใจ หลังจากเขียนโครงเรื่องแล้วจึงเขียนเนื้อเรื่องย่อๆ ของเรื่องที่จะแต่งขึ้นมา ซึ่งจะให้อารมณ์มากกว่าโครงเรื่อง

4. การเขียนบทสคริปต์ (Script) เป็นการนำเรื่องราวที่ได้จากโครงเรื่องและเนื้อเรื่องย่อมาเขียนขั้นตอนของเนื้อเรื่อง และรูปโดยการบอกว่าแต่ละหน้าของหนังสือตั้งแต่ปก ใบบรองปก หน้าปกใน จนถึงหน้าสุดท้าย การเขียนบทสคริปต์นี้จะเป็นแนวทางในการจัดวางภาพและรูปเล่มของหนังสือได้ว่า หนังสือเรื่องนี้ในแต่ละหน้าจะมีภาพอะไรบ้าง บรรยายอะไรบ้าง และจำนวนหน้า

5. การทำดัมมี่ (Dummy) คือ การทำหนังสือจำลองของหนังสือที่จะทำขึ้นมาอาจจะเป็นเล่มเล็กๆ จากนั้นนำรายละเอียดจากบทสคริปต์ที่เขียนขึ้นมา เขียนและวาดรูปเล่มที่ดัมมี่ ตั้งแต่ปกไปถึงหน้าสุดท้ายเป็นการทดลองทำก่อนพิมพ์เป็นรูปเล่ม เพื่อดูความเหมาะสม

6. การทำรูปเล่ม (Format) หมายถึง ลักษณะรูปร่างและขนาดกระดาษ ขนาดตัวหนังสือ ตัวพิมพ์ ลักษณะ ขนาดรูปเล่มควรมีขนาดพอเหมาะหยิบถือได้สะดวก ความหนาของหนังสือควรมีขนาดเหมาะสมกับอายุของผู้อ่านซึ่งควรยึดความกะทัดรัดเปิดอ่านง่ายเป็นเกณฑ์ รูปร่างที่นิยมในการสร้างหนังสือ คือ ขนาดเล็ก 13 ซม. × 18.5 ซม. (16 หน้ายก) ในแนวนอนหรือแนวตั้ง ขนาดกลาง 14.6 ซม. × 21 ซม. (16 หน้ายก) ในแนวนอนหรือแนวตั้ง

7. การตั้งชื่อ ควรเป็นชื่อน่าสนใจ เร้าใจแปลกใหม่ รู้จักใช้ถ้อยคำสำนวนที่เด็กชอบใจ และเกิดภาพพจน์ ชื่อเรื่องอาจพิจารณาจากชื่อของเรื่อง จำนวนตัวละคร ชื่อสัตว์ เนื้อเรื่อง ชื่อสถานที่ หรือ ลักษณะรูปร่างหนังสือ

การจัดรูปเล่มหนังสือ

จากความเห็นของ สุพัตตรา ชุมเกต (2522, หน้า 5-6); อรสา กุมาริปลูกหุด (2526, หน้า 338-339); ณรงค์ ทองปาน (2526, หน้า 63-39); ฉวีวรรณ คูหาภินันท์ (2527, หน้า 10-11) และ จินตนา ไบกาชฎี (2534, หน้า 71-84) ให้ความเห็นการจัดรูปเล่มแบ่งเป็นส่วนต่างๆ สรุปได้ดังนี้

1. ลักษณะภายนอกทั่วไปของหนังสือ

ขนาด ขนาดของหนังสือสำหรับเด็กถือเอาตามความสะดวก ควรยึดหลักว่าเด็กสามารถหยิบถือ กาง เปิดได้สะดวกตามวัยของเด็กและควรเป็นหนังสือประเภทแนวตั้ง ปกแข็ง กะทัดรัด แบบแนวตั้ง

รูปเล่ม ส่วนมากมี 2 แบบ คือ แบบแนวตั้ง และรูปเล่มแบบแนวนอน มีรูปร่างแปลเข้ากับเนื้อหาภายใน เช่น เนื้อหาภายในเป็นเรื่องเกี่ยวกับกระต่าย รูปเล่มจะมีลักษณะเป็นตัวกระต่ายการเย็บเล่ม วัสดุที่ใช้ต้องทนทานและเย็บด้วยความประณีต

2. ส่วนต่างๆ ของเล่มหนังสือ

หน้าปก (Cover) ภาพควรสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง สีสันสะดุดตา บนปกมีชื่อหนังสือ ชื่อผู้แต่ง ชื่อผู้วาดภาพประกอบตัวโตชัดเจน ภาพดึงดูดความสนใจ ชักจูงให้อยากเปิดอ่าน บางเล่มอาจมีปกหุ้ม (Jacket) ลักษณะคล้ายปก เป็นปกอ่อนหรือแข็งก็ได้

ปกด้านหลัง (Back of Cover) ส่วนหลังของปกส่วนใหญ่จะทิ้งว่าง ถ้ามีรายละเอียด ก็เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับการพิมพ์

ใบรองปก (Half title page) คือ หน้าต่อจากปกมีเพียงชื่อเรื่อง ซึ่งพิมพ์ด้านบน ด้านหลังของใบรองปก (the back of half) ส่วนใหญ่เว้นว่างไว้หรือจะใส่ชื่อชุดหนังสือเล่มอื่นๆ ที่ผู้แต่งเรื่องนี้เขียนไว้

ปกใน (title page) มักอยู่ด้านขวามือ การจัดปกในแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

- มีชื่อเรื่องและชื่อรอง
- มีชื่อผู้แต่ง ผู้จัดทำ ผู้รวบรวม
- เรื่องของการจัดพิมพ์

ปกรองใน (copyright page หรือ dedication page) เป็นส่วนหลังของปกใน อาจใช้เป็นหน้าคำอุทิศหรือบุคคลที่อุปการะในการแต่งหน้าคำนำ หรือ คำชี้แจง เป็นหน้าแสดงวัตถุประสงค์ของการเขียนหนังสือประวัติความเป็นมา หรือคำชี้แจงการใช้หนังสือ

3. ส่วนเนื้อเรื่องและเนื้อในของเล่ม ส่วนที่ต้องพิจารณา ได้แก่

สีของตัวอักษร หนังสือส่วนมากมักพิมพ์ตัวอักษรลงบนพื้นสีขาว เพราะต้นทุนในการพิมพ์ต่ำกว่าพิมพ์บนกระดาษสี สีของตัวอักษรมักเป็นสีดำ

ขนาดของตัวอักษร ผู้จัดทำควรพิจารณาเลือกใช้ตัวอักษรที่เหมาะสมแก่วัยของเด็ก เด็กประถมศึกษาควรใช้ตัวอักษรขนาด 24 พอยท์ ควรพิมพ์ให้ชัดเจนไม่เลอะเลือนมีการเว้นเพื่อดูสวยงามไม่น่าเบื่อ

การวางหน้า หรือการจัดหน้า จัดภาพและคำบรรยายให้เหมาะสมสามารถจัดได้หลายวิธี ดังนี้

- ภาพอยู่คนละหน้ากับบรรยาย จะอยู่ในลักษณะหน้าคู่ อาจอยู่ด้านขวามือ ตามความสนใจของคนทีมองด้านขวาก่อนเสมอ เพื่อความสมดุลควรนำภาพไว้ด้านซ้ายมือ
 - ภาพวางไว้หน้าเดียวกับคำบรรยาย ทั้งด้านบนด้านล่างปะปนกันอยู่
 - ภาพและคำบรรยายอยู่หน้าเดียวกัน วางไว้ทั้งด้านบน ด้านล่าง และกระจายตามหน้ากระดาษตามที่ว่าง

- ภาพและคำบรรยายกระจายติดต่อกันทั้งสองหน้าคู่ ทำให้มองเห็นชัดเจน ซึ่งมักเป็นภาพใหญ่ๆ แต่ต้องเย็บกระดาษกลางเล่ม ในหน้ากระดาษติดกันอย่างเรียบร้อย แนบสนิท
- ภาพและคำบรรยายจะต่อเนื่องกันได้สนิท ดูแล้วเป็นภาพเดียวกันสี แบบ และขนาดของภาพ ภาพมีความสำคัญพอๆ กับเนื้อเรื่อง เพราะภาพช่วยให้เกิดความเพลิดเพลิน ความกระฉ่างแจ้วความสวยงาม สีสวรรสมจริง เพราะจะทำให้เด็กเรียนรู้ไปด้วย ภาพมีทั้งภาพวาดและภาพถ่าย เด็กระดับกลาง (6-10ขวบ) หมายถึง เด็กระดับช่วงชั้นที่ 1 และช่วงชั้นที่ 2 ตอนต้น ชอบภาพสีธรรมชาติ ควรพิจารณาภาพให้เหมาะสมกับเรื่อง ภาพประกอบเนื้อเรื่องควรจัดภาพและเรื่องไว้อย่างละครึ่งหน้า นักเรียนชั้นประถมศึกษาชอบภาพขนาดโต

คุณภาพกระดาษ ควรเป็นกระดาษดี หนา มัน แข็งแรง ทนทานต่อการหยิบถือของเด็ก จำนวนหน้าประมาณ 30-100 หน้า ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของเรื่อง

4. ส่วนหลัง ประกอบด้วยสิ่งเหล่านี้จัดเรียงตามลำดับ คือ

หน้ากิจกรรมหรือคำอธิบายศัพท์ที่เป็นรูปภาพทำให้เด็กเข้าใจเนื้อเรื่องดีขึ้น อาจประกอบด้วยบรรณานุกรม ดัชนีและภาคผนวก

รองปกใน (ปกหลัง) ส่วนใหญ่จะเว้นไว้ บางครั้งจะมีรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดพิมพ์ หรืออาจใส่ชื่อชุดหนังสือของผู้แต่งคนเดียวกันกับที่แต่ง หรือเขียนเรื่องนั้น

ปกหลัง อาจเว้นว่างเปล่า แต่ปัจจุบันนิยมมีภาพประกอบ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของปกหน้า เพื่อสร้างความสนใจ การออกแบบปกหน้าและปกหลังนิยมให้เป็นแผ่นเดียวกัน

ในการพัฒนาหนังสือ ผู้พัฒนาต้องวางจุดมุ่งหมายว่าจะสร้างหรือพัฒนาให้เด็กระดับใดอ่าน ต้องการให้เด็กรู้อะไรบ้าง การนำเสนอเนื้อหาต้องศึกษาความสนใจของเด็กตามหลักจิตวิทยา รูปภาพและตัวอักษรตลอดจนรูปเล่มมีความสำคัญมากในการจัดทำเพราะหนังสืออ่านประกอบที่พัฒนาสำหรับเด็กหรือผู้อ่านต้องตรงกับความสนใจและธรรมชาติตามวัยของเด็กหรือผู้อ่าน ความรู้เรื่องการจัดรูปเล่มหนังสือคณะผู้ศึกษาสามารถนำไปวางแผนล่วงหน้าว่าจะทำออกมาในรูปแบบใด โดยนำไปทำหนังสือจำลองขึ้นมาก่อนเพื่อจะได้หนังสือเล่มจริงที่มีคุณภาพดี ทั้งรูปร่างและเนื้อหา

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

ความหมายของคุณธรรม

คุณธรรม คือ หลักธรรมจริยธรรมที่สร้างความรู้สึกรักผิดชอบชั่วดีในทางศีลธรรม มีคุณงามความดีภายในจิตใจอยู่ในขั้นสมบูรณ์จนเต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขความยินดี การกระทำที่ดีย่อมมีผลผลิตของความดี คือ ความชื่นชมยกย่อง ในขณะที่การกระทำชั่วย่อมนำความเจ็บปวดมาให้

การเป็นผู้มีคุณธรรม คือ การปฏิบัติตนอยู่ในกรอบที่ติงามความเข้าใจเรื่องการกระทำดีมีคุณธรรม เป็นกฎเกณฑ์สากลที่ตรงกัน เช่น การไม่ฆ่าสัตว์ ไม่เบียดเบียน ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติผิดในกาม เป็นต้น สภาพการณ์ของการกระทำที่ดี คือ ความเหมาะสมความควรต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น สามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสมด้วยหลักจริยธรรมที่สามารถจำแนกความถูกผิด สามารถสั่งสอนอบรมให้ปฏิบัติตามมาตรฐานของพฤติกรรมที่ถูกต้อง มีสติสัมปชัญญะรับผิดชอบ ชั่วดีตามทำนองคลองธรรม มีจิตใจลักษณะนิสัยและความตั้งใจหรือเจตนาที่ติงาม (ประภาศรี สีหอำไพ, 2550, หน้า 23)

ความสำคัญ

พระพุทธศาสนา หรือ ศาสนาพุทธ เป็นศาสนาที่มีพระพุทธเจ้าเป็นศาสดา มีพระธรรมที่พระพุทธองค์ตรัสสอนไว้เป็นหลักคำสอนสำคัญ มีพุทธบริษัท เป็นชุมชนของผู้นับถือศาสนาและศึกษาปฏิบัติตนตามคำสั่งสอนของพระศาสดา และเพื่อสืบทอดพระธรรมแห่งพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาอเทวนิยม และเชื่อในศักยภาพของมนุษย์ว่าทุกคนสามารถพัฒนาจิตใจไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ด้วยความเพียรของตน กล่าวคือ พระพุทธศาสนา สอนให้มนุษย์บันดาลชีวิตของตนเองด้วยผลแห่งการกระทำของตน มิได้มาจากการอ้อนวอนขอจากพระผู้เป็นเจ้าและสิ่งศักดิ์สิทธิ์นอกร่าง คือ ให้พึ่งตนเอง เพื่อพาตัวเองออกจากกองทุกข์ มีจุดมุ่งหมายคือการสอนให้มนุษย์หลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงในโลกด้วยวิธีการสร้าง "ปัญญา" ในการอยู่กับความทุกข์อย่างรู้เท่าทันตามความเป็นจริง วัตถุประสงค์สูงสุดของศาสนา คือ การหลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง เช่นเดียวกับที่พระศาสดาทรงหลุดพ้นได้ด้วยกำลังสติปัญญา และความเพียรของพระองค์เอง ในฐานะที่พระองค์ก็ทรงเป็นมนุษย์ มิใช่เทพเจ้าหรือทูตของพระเจ้าองค์ใด

พระศาสดาของพระพุทธศาสนา คือ พระโคตมพุทธเจ้า หรือพระนามเดิมว่า เจ้าชายสิทธัตถะ ได้ทรงเริ่มออกเผยแผ่คำสอนในชมพูทวีป ตั้งแต่สมัยพุทธกาล แต่หลังการปรินิพพานของพระพุทธเจ้า พระธรรมวินัยที่พระองค์ทรงสั่งสอน ได้ถูกรวบรวมเป็นหมวดหมู่ด้วยการสังคายนา พระธรรมวินัยครั้งแรก จนมีการรวบรวมขึ้นเป็นพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมาตลอดของ นิกายเถรวาท ที่ยึดหลักไม่ยอมเปลี่ยนแปลงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แต่ในการสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งที่สอง ได้เกิดแนวคิดที่เห็นต่างออกไป ว่าธรรมวินัยสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้ตามเวลาและสถานการณ์เพื่อความอยู่รอดของพุทธศาสนา แนวคิดดังกล่าวจึงได้เริ่มก่อตัวและแตกสายออกเป็นนิกายใหม่ในชื่อของ นิกายมหายาน ทั้งสองนิกายได้แตกนิกายย่อยไปอีกและเผยแพร่ออกไปทั่วดินแดนเอเชียและใกล้เคียง

ปัจจุบันศาสนาพุทธได้เผยแผ่ไปทั่วโลก โดยมีจำนวนผู้นับถือส่วนใหญ่อยู่ในทวีปเอเชีย ทั้งในเอเชียกลาง เอเชียตะวันออก และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในประเทศไทย ซึ่งประชากรส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชน ปัจจุบันพระพุทธรศาสนาได้มีผู้นับถือกระจายไปทั่วโลก หากนับจำนวนรวมกันแล้วอาจมากกว่า 500 ล้านคน

หลักการธรรม

กรรม หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา

การกระทำที่ทำได้ด้วยเจตนาดี เรียกว่า **กรรมดี** การกระทำที่ทำได้ด้วยเจตนาไม่ดี เรียกว่า **กรรมชั่ว** กรรมทั้งหลายที่ทำแล้วมีผล เรียกว่า **วิบากกรรม**

กฎแห่งกรรม หรือกฎแห่งการกระทำ เป็นหลักธรรมที่กล่าวถึงการกระทำและผลของการกระทำ มี 3 ระดับ คือ

1. ในความหมายโดยธรรมชาติทั่วไป มีว่า “ทำอย่างไร ได้อย่างนั้น” เช่น “ปลูกพืชเช่นไร ย่อมได้ผลเช่นนั้น”
2. ในความหมายระดับศีลธรรมทั่วไป มีว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว”
3. ในความหมายระดับสูงหรือตามหลักของอริยสัจ 4 ที่สอนเรื่องทุกข์และการดับทุกข์ มีว่า “ถ้าการกระทำนั้น มีกิเลสผลักดันให้กระทำ เรียกว่า **กรรม** มีผลเป็นความทุกข์ แต่ถ้าปัญหาผลักดันให้กระทำ เรียกว่า **กิริยา** มีผลเป็นความไม่ทุกข์ คือ เหนือกรรม หรือสิ้นกรรม”

กรรมให้ผลในชีวิตปัจจุบัน มี 3 ลักษณะ คือ

1. **กรรมที่ให้ผลภายในจิตใจ** เช่น คิดทำความดี ย่อมมีจิตใจสะอาด ถ้าคิดทำความชั่ว ย่อมมีจิตใจตกต่ำ มัวหมอง หยาบกระด้าง
2. **กรรมที่ให้ผลด้านบุคลิกลักษณะ ความประพฤติ** เป็นผลจากกรรมให้ผลภายในจิตใจ คือ เมื่อจิตมีคุณภาพสูงหรือต่ำ จะแสดงออกทางบุคลิก อุนิสัยใจคอ การวางตัว
3. **กรรมที่ให้ผลทางสังคม** เช่น ผู้ที่ทำความดีอาจได้รับผลตอบแทนในลักษณะทรัพย์สินเงินทอง เกียรติยศ หรือสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงส่วนผู้ที่ทำความชั่วอาจถูกลงโทษจากสังคมกฎหมายหรือถูกลงโทษจากสังคม เช่น ติดคุก คนในสังคมไม่ยอมรับ

วิธีปฏิบัติตนในการสร้างกรรมดีมีดังนี้

1. มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำชั่ว
2. มีสติสัมปชัญญะ
3. มีวินัย ความรับผิดชอบ และซื่อสัตย์ต่อตนเอง
4. มีความอดทน อดกลั้นอย่างต่อเนื่อง
5. บูชาบุคคลที่ควรบูชา

6. คบคนที่เป็นมิตร

จากการศึกษาเรื่องหลักกรรมทำให้เราเห็นว่า ผู้ที่กระทำความดีย่อมได้รับสิ่งตอบแทนที่เป็นผลดีเสมอ ซึ่งผลดีที่ว่่านั้นคือ สิ่งที่ดีงาม สิ่งที่ยิ่งปรารถนาเป็นสิ่งตอบแทน โดยผู้ที่ทำความดีอาจจะได้รับผลของการกระทำดีในทันทีหรือได้รับผลของการทำดีที่เกิดขึ้นในภายหลัง ส่วนผู้ที่ทำความชั่วย่อมได้รับผลชั่วตอบแทน ซึ่งผลชั่วในที่นี้คือ สิ่งที่ไม่ดี สิ่งเลวร้าย สิ่งที่ไม่พึงปรารถนาเป็นสิ่งตอบแทน โดยผู้ที่กระทำความชั่วนั้นอาจจะได้รับผลตอบแทนในทันทีหรือได้รับภายหลังก็ได้

การศึกษาเรื่องหลักกรรม มีประโยชน์ต่อเรา ดังนี้

1. มีความเชื่อที่ถูกต้อง คือ การกระทำใด ย่อมได้รับผลตอบแทน เกิดจากตนเองไม่ใช่สิ่งศักดิ์สิทธิ์
2. มีความเชื่อมั่น คือ รับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง ไตร่ตรองก่อนทำสิ่งต่างๆ
3. มีเหตุผล คือ ไม่หลงเชื่ออะไรง่าย ๆ ไตร่ตรองก่อนเชื่อพิจารณาถึงเหตุผล

เบญจธรรม

เบญจธรรม เป็นหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าที่เกี่ยวกับข้อพึงปฏิบัติ 5 ประการ แปลว่า ธรรมอันงาม 5 ข้อ คู่กับเบญจศีล ซึ่งจัดเป็นข้อห้าม แต่เบญจธรรมคือ ข้อปฏิบัติ สรุปได้ง่ายๆ ก็คือ เมื่อไม่ทำชั่วแล้วก็ควรทำความดีด้วย ชีวิตก็จะเป็นสุข อย่างแท้จริง

เบญจธรรมข้อที่ 1 คือ ความเมตตา กรุณา

เมตตา ได้แก่ ความคิดปรารถนาจะให้ผู้อื่นเป็นสุข คนที่มีความสุขแล้วก็ปรารถนาจะให้ผู้อื่นเป็นสุขบ้าง เช่น ให้อาหาร ทรัพย์สินเงินทองของใช้ต่างๆ แก่ผู้ขาดแคลน

กรุณา ได้แก่ ความปรารถนาจะให้เขาปราศจากทุกข์ เมื่อเห็นทุกข์เกิดแก่ผู้อื่นก็พลอยสงสารไปด้วยเมตตา เป็นเหตุให้เกื้อกูลกันและกัน กรุณาเป็นเหตุให้ช่วยเกื้อทุกข์ภัยของกันและกัน เช่น การให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่ช่วยตนเองไม่ได้ เช่น คนป่วย เด็ก คนแก่ การแนะนำความรู้แก่ผู้ไม่รู้ การให้อภัยแก่ผู้ทำผิดพลาด เพื่อให้เขามีโอกาสกลับตัวเป็นคนดี

เบญจธรรมข้อที่ 2 คือ สัมมาอาชีวะ

สัมมาอาชีวะ คือการประกอบอาชีพที่สุจริต การเลือกประกอบอาชีพหารายได้มาเลี้ยงตนเอง และ ครอบครัวในทางสุจริต รวมทั้งไม่ประกอบอาชีพที่มีส่วนสนับสนุนให้คนทำผิดศีล 5

เบญจธรรมข้อที่ 3 คือ ความสันโดษพอใจในคู่ครองของตน

ความสันโดษพอใจในคู่ครองของตน หรือ กามสังวร คือ การสำรวมในกามมีกิริยาที่ระมัดระวังไม่มักมากในกาม ยินดีเฉพาะคู่ครองของตน คนที่มีธรรมข้อนี้ก็จะเป็นประพฤตินอกในกาม และไม่ล่วงละเมิดคู่ครองของผู้อื่น แยกเป็น 2 อย่างคือ

1. การยินดีด้วยภรรยาของตน (สำหรับชาย)

2. ความจงรักภักดีและชื่อเสียงต่อสามีของตนเอง (สำหรับหญิง)

เบญจธรรมข้อที่ 4 คือ สัจจะ การมีวาจาสัตย์

สัจจะหรือมีวาจาสัตย์ คือ พูดความจริง พูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ ชื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น พูดด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ สุภาพ เมื่อจะพูดเรื่องใดก็ใคร่ครวญว่าเหมาะสมที่จะพูดหรือไม่

เบญจธรรมข้อที่ 5 การมีสติสัมปชัญญะ

การมีสติสัมปชัญญะ คือ การระมัดระวังตนเอง ให้มีสติอยู่เสมอ คือ รู้สึกตัวอยู่เสมอว่าตนเป็นใคร กำลังทำอะไร และสามารถควบคุมตนเองให้กระทำในสิ่งนั้นให้สำเร็จได้อย่างถูกต้อง รู้จักใช้ปัญญา คนที่มีธรรมะข้อนี้ จะรู้ว่าการเสพสิ่งมีนเมาเป็นสิ่งไม่ควร เพราะจะทำให้ขาดสติ จึงไม่เสพสุราหรือสิ่งเสพติด

ไตรสิกขา

ไตรสิกขา หมายถึง ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับฝึกอบรมกาย วาจา ใจ และสติปัญญา ให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้น เพื่อนำไปปฏิบัติด้านต่างๆ ให้ประสบผลสำเร็จ ได้แก่

1. **ศีลสิกขา (ศีล)** หมายถึง การสำรวมกาย และวาจา ให้เรียบร้อย การสำรวมกาย ทำได้โดยประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดี และปฏิบัติตนให้เรียบร้อยเหมาะสม การสำรวมวาจา ทำได้โดยการพูดจาสุภาพ ไม่พูดปด

ศีล แบ่งออกเป็นหลายระดับ ดังนี้

- ศีล 5 สำหรับพุทธศาสนิกชนทั่วไป
- ศีล 8 สำหรับอุบาสกและอุบาสิกา
- ศีล 10 สำหรับสามเณร
- ศีล 227 สำหรับภิกษุ
- ศีล 311 สำหรับภิกษุณี

2. **จิตตสิกขา (สมาธิ)** หมายถึง การรักษาใจให้มั่นคง ไม่ฟุ้งซ่านการฝึกให้จิตใจมีสมาธิ ทำให้ควบคุมตนเองได้ดี มีผลให้ทำงานสำเร็จตามกำหนดไว้

3. **ปัญญาสิกขา (ปัญญา)** หมายถึง การเข้าใจ หรือรู้แจ้งในสภาพความเป็นจริงต่างๆ โดยอาศัยเหตุและผล ทำให้เกิดความฉลาดรอบรู้และเข้าใจปัญหาซึ่งช่วยแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และช่วยให้ชีวิตประสบความสำเร็จ ซึ่งทางเกิดของปัญญา แบ่งออกเป็น 3 ทาง ดังนี้

1. **ภาวนามยปัญญา** คือ ฝึกอบรมเจริญปัญญาให้รู้เท่าทัน เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง

2. **จินตามยปัญญา** คือ คิด ตรិตรอง เพื่อหาเหตุผล จนเกิดความเข้าใจ

3. **สุตมยปัญญา** คือ ฟังมาก อ่านมาก ศึกษาเล่าเรียน

ศรัทธา 4

ศรัทธา หมายถึง ความเชื่ออย่างมีเหตุผลและใช้สติปัญญาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ ซึ่งพุทธศาสนิกชนพึงมีความเชื่อพื้นฐาน 4 ประการ ดังนี้

1. กัมมสัทธา (เชื่อกรรม เชื่อกฎแห่งกรรม เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง)

คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ ย่อมเป็นกรรม คือ เป็นความชั่ว ความดีมีขึ้นในตนเอง เป็นเหตุก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่ว่างเปล่า และเชื่อว่าผลที่ต้องการนั้นจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มิใช่ด้วยการอ่อนน้อมหรืออนนคยโชค เป็นต้น

2. วิปากสัทธา (เชื่อวิบาก เชื่อผลของกรรม เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง)

คือ เชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว

3. กัมมัสสกตาสัทธา (เชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตนเอง)

คือ เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของแห่งกรรม จะต้องรับผิดชอบและรับผลกรรมที่ตนได้ทำไว้

4. ตถาคตโพธิสัทธา (เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า)

คือ เชื่อมั่นในองค์พระตถาคตว่า ทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงคุณทั้ง 9 ธรรมและบัญญัติวินัยไว้ด้วยดี และทรงแสดงให้เห็นว่ามนุษย์ทุกคนสามารถเข้าถึงความจริงอันประเสริฐได้ด้วยการฝึกฝนตนด้วยดี

อบายมุข 6

อบายมุข คือ หนทางแห่งความเสื่อม เป็นหนทางที่ทำให้เกิดความเดือดร้อนและความพินาศ และเป็นเหตุของความสูญสิ้น ทำลายทรัพย์สมบัติทั้งหมด มีการกระทำ 6 อย่าง ดังนี้

1. **ติดสุราและของมึนเมา** ทำให้เสียทรัพย์ เกิดการทะเลาะวิวาท ปัญญาเสื่อมลง

2. **ชอบเที่ยวกลางคืน** ทำให้ไม่รักษาตนเอง ครอบครวั และทรัพย์สมบัติ

3. **ชอบเที่ยวดูการละเล่น เช่น ดนตรี ลิเก** ทำให้ ทำให้การงานเสียหาย เพราะเสียเวลาไปดูการละเล่นต่างๆ

4. **ติดการพนัน** ทำให้ทรัพย์หมดไป ไม่มีใครอยากได้เป็นคู่ครอง

5. **คบคนชั่วเป็นมิตร** ทำให้ จะกลายเป็นคนชั่วไปด้วย

6. **เกียจคร้านทำงาน** ทำให้จะเป็นคนที่ยกเหตุต่างๆ เช่น หนาวนัก ร้อนนัก หิวนัก มาอ้างเพื่อจะไม่ทำงาน

การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ และทักษะทางด้านวิชาการ รวมทั้งสมรรถภาพทางสมองและ มวลประสบการณ์ทั้งปวง ที่เด็กได้รับการเรียนการสอน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ในด้านต่างๆ ซึ่งแสดงให้เห็นได้ด้วยคะแนนจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2530, หน้า 29)

จุดมุ่งหมายของการวัดผลสัมฤทธิ์ การวัดผลสัมฤทธิ์เป็นการตรวจสอบระดับ ความสามารถของสมรรถภาพทางสมองของบุคคลว่า เรียนรู้แล้วรู้อะไรบ้าง และมีความสามารถ ในด้านใด มากน้อยเพียงใด เช่น มีพฤติกรรมด้านความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่ามากน้อยอยู่ระดับใด นั่นคือ การวัดผลสัมฤทธิ์ เป็นการตรวจสอบพฤติกรรมของผู้เรียนในด้านพุทธิพิสัย นั่นเอง ซึ่งเป็นการวัด 2 องค์ประกอบ ตามจุดมุ่งหมายและลักษณะของวิชาการที่เรียน คือ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2530, หน้า 29-30)

1. การวัดด้านปฏิบัติ เป็นการตรวจสอบความรู้ความสามารถทางการปฏิบัติโดยให้ ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงให้เป็นผลงานปรากฏออกมาที่สังเกตและวัดได้ เช่น วิชา ศิลปศึกษา พลศึกษา การช่าง เป็นต้น การวัดแบบนี้จึงต้องวัดโดยใช้ “ข้อสอบภาคปฏิบัติ” ซึ่งการประเมินผลจะพิจารณา ที่วิธีปฏิบัติและผลงานที่ปฏิบัติ

2. การวัดด้านเนื้อหา เป็นการตรวจสอบความรู้ความสามารถเกี่ยวกับเนื้อหา รวมทั้ง พฤติกรรมความสามารถในด้านต่างๆ อันเป็นผลงานจากการเรียนการสอน มีวิธีการสอบวัดได้ 2 ลักษณะ คือ

2.1 การสอบปากเปล่า การสอบแบบนี้มักจะทำโดยรายบุคคล ซึ่งเป็นการสอบ ที่ต้องการดูผลเฉพาะอย่าง เช่น การสอบอ่านหนังสือ การสอบสัมภาษณ์ ซึ่งต้องการดูการใช้ ถ้อยคำในการตอบคำถาม รวมทั้งการแสดงความคิดเห็นและบุคลิกภาพต่างๆ เช่น การสอบ ปริญญาโท ซึ่งต้องการวัดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่ทำ และคำถามก็สามารถเปลี่ยนแปลง หรือเพิ่มเติมได้ตามที่ต้องการ

2.2 การสอบแบบให้เขียนตอบ เป็นการสอบวัดที่ให้ผู้สอบเขียนเป็นตัวหนังสือ ตอบซึ่งมีรูปแบบตอบอยู่ 2 แบบ คือ

2.2.1 แบบไม่จำกัดคำตอบ ซึ่งได้แก่ การสอบวัดที่ใช้ข้อสอบแบบอัตนัยหรือ ความเรียง

2.2.2 แบบจำกัดคำตอบ ซึ่งเป็นการสอบที่กำหนดขอบเขตของคำถาม ที่จะให้ตอบ หรือกำหนดคำตอบที่ให้เลือก

การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นการวัดพฤติกรรม 3 กลุ่มพฤติกรรมด้วยกัน คือ

1. พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถ และความคิด รวมทั้งการแก้ปัญหาเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ อันเป็นผลจากการเรียนการสอน ซึ่งพฤติกรรมด้านความรู้และความคิด ประกอบด้วยพฤติกรรมย่อย 6 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

1.1 ความรู้ ความจำ หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่จะรักษาไว้ ซึ่งเรื่องราวต่างๆ ที่ได้รับการเรียนการสอนและประสบการณ์ต่างๆ รวมทั้งสิ่งที่สัมผัสกับประสบการณ์นั้น และสามารถถ่ายทอดออกมาได้ถูกต้อง

1.2 ความเข้าใจ หมายถึง ความสามารถในการแปลความ ตีความและสรุปความ เกี่ยวกับสิ่งที่ได้พบ ซึ่งเป็นเรื่องราวและเหตุการณ์ต่างๆ ที่ได้รับรู้และสามารถสื่อความเข้าใจที่ตนมี อยู่ขึ้นไปสู่ผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง

1.3 การนำไปใช้ หมายถึง ความสามารถในการนำความรู้ ทฤษฎี หลักการ กฎเกณฑ์ และวิธีการต่างๆ ซึ่งได้รับการเรียนรู้ไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวัน หรือ สถานการณ์ใหม่ที่คล้ายคลึงกันได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

1.4 การวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการจำแนกรายละเอียด ข้อเท็จจริงหรือ เหตุการณ์ใดๆ ออกเป็นส่วนย่อยๆ และสามารถบอกได้ว่าส่วนย่อยๆ นั้นแต่ละส่วนสำคัญอย่างไร ส่วนใดสำคัญที่สุด แต่ละส่วนมีความสัมพันธ์กันอย่างไรและมีหลักการใดร่วมกันอยู่

1.5 การสังเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานส่วนย่อยๆ เข้าด้วยกัน ให้เป็นส่วนใหญ่ ทำให้ได้ผลผลิตที่แปลกใหม่และดีไปกว่าเดิม พฤติกรรมด้านนี้เน้นให้เกิด ความคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่

สรุป พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย คือ พฤติกรรมย่อยด้านความรู้ ความจำ เป็น พฤติกรรมที่มีระดับต่ำที่สุด ถือเป็นพฤติกรรมขั้นพื้นฐาน ส่วนพฤติกรรมย่อยด้านความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่าเป็นพฤติกรรมสูงกว่าความรู้ ความจำ คือ เป็นการพัฒนาให้เกิดความคิด

2. พฤติกรรมการเรียนด้านจิตพิสัย เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการเปลี่ยนแปลง ทางด้านจิตใจ เจตคติ ความสนใจ ความชื่นชมของบุคคลต่อสิ่งต่างๆ ประกอบด้วยพฤติกรรมย่อย 5 ชั้น ดังนี้

2.1 การรับรู้ เป็นความสามารถในการจับใจต่อการรับรู้สิ่งเร้าต่างๆ ได้มากในเวลา จำกัด

2.2 การตอบสนอง เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าในลักษณะของความยินยอม เต็มใจและพอใจ

2.3 การสร้างคุณค่าหรือค่านิยม เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรู้สึกลึกซึ้งในคุณค่าของสิ่งต่างๆ จนเกิดการยอมรับ และเชื่อถือในสิ่งนั้น

2.4 การจัดระบบคุณค่าหรือค่านิยม เป็นการนำค่านิยมมาจัดให้เป็นระบบโดยอาศัยกระบวนการจัดพหุภาคีความสัมพันธ์ และกำหนดค่านิยมที่เด่น และสำคัญแล้วนำกระบวนการนั้นมาสร้างระบบค่านิยมที่เหมาะสมกับเหตุการณ์ต่างๆ ต่อไป

2.5 การสร้างลักษณะนิสัย เป็นความสามารถในการจัดระบบค่านิยมที่บุคคลยึดถืออยู่ จนสามารถควบคุมพฤติกรรมและทำให้เกิดบูรณาการทางความเชื่อ ความคิด เจตคติและก่อให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นลักษณะนิสัยประจำตัวของบุคคลแต่ละคน

3. พฤติกรรมการเรียนรู้ด้านทักษะพิสัย เป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงความสามารถในการใช้กลไกทางกายและทางสมองได้สัมพันธ์กันจนสามารถใช้ส่วนต่างๆ ของร่างกายทำงานอย่างมีจุดหมาย ซึ่งแบ่งออกเป็นพฤติกรรมย่อยๆ 7 ชั้น ดังนี้

3.1 การรับรู้ เป็นการรับรู้โดยประสานสัมผัสเกี่ยวกับรูปธรรม เช่น วัตถุสิ่งของนามธรรม เช่น คุณสมบัติหรือความสัมพันธ์

3.2 การเตรียมพร้อม เป็นความพร้อมทั้งทางใจ ความพร้อมทางกายและความพร้อมทางอารมณ์

3.3 การเลียนแบบ เป็นการทำตามหรือเลียนแบบ

3.4 การปฏิบัติได้ เป็นพฤติกรรมตอบสนองที่พัฒนาจนเป็นนิสัย

3.5 การตอบสนองที่ซับซ้อน เป็นการแสดงออกที่ซับซ้อนตามกระบวนการปฏิบัติอย่างไม่ลังเล และเป็นไปโดยอัตโนมัติ

3.6 การดัดแปลง เป็นขั้นที่ทดลองหาวิธีอื่นมาปฏิบัติหลังจากที่ได้ปฏิบัติวิธีเดิมจนชำนาญแล้ว เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้มากขึ้น

3.7 การริเริ่ม เป็นการประยุกต์สิ่งที่ได้ดัดแปลงแล้ว เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ขึ้นประเภทของการทดลองผลสัมฤทธิ์ การทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สามารถกระทำได้ 2 ลักษณะ คือ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2530, หน้า 30-32)

3.7.1 การทดสอบแบบอิงกลุ่มหรือการวัดผลแบบอิงกลุ่มเป็นการทดสอบหรือการสอบวัดที่เกิดจากแนวความเชื่อ ในเรื่องความแตกต่างระหว่างบุคคล ที่ว่าความสามารถของบุคคลใดๆ ในเรื่องใดนั้นไม่เท่ากัน บางคนมีความสามารถเด่น บางคนมีความสามารถด้อยและ

ส่วนใหญ่จะมีความสามารถปานกลาง การกระจายความสามารถของบุคคล ถ้านำมาเขียนกราฟ จะมีลักษณะคล้ายๆ โค้งรูประฆังหรือที่เรียกว่า “โค้งปกติ” ดังนั้นการทดสอบแบบนี้จึงยึดคนส่วนใหญ่เป็นหลักในการเปรียบเทียบ โดยพิจารณาคะแนนผลการสอบของบุคคลเทียบกับคนอื่นๆ ในกลุ่มคะแนนจะมีความหมายก็ต่อเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับคะแนนของบุคคลอื่นที่สอบด้วยข้อสอบฉบับเดียวกัน จุดมุ่งหมายของการทดสอบแบบนี้ ก็เพื่อจะกระจายบุคคลทั้งสองกลุ่มไปตามความสามารถของแต่ละบุคคล กล่าวคือ คนที่มีความสามารถสูงจะได้คะแนนสูง คนที่มีความสามารถต่ำกว่าก็จะคะแนนลดหลั่นลงมาถึงคะแนนต่ำสุด

3.7.2 การทดสอบแบบอิงเกณฑ์ หรือการวัดผลแบบอิงเกณฑ์ ยึดความเชื่อในเรื่องการเรียนรู้เพื่อรอบรู้ กล่าวคือ ยึดหลักการว่าในการเรียนการสอนนั้นจะต้องมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนทั้งหมดเกือบทั้งหมดประสบความสำเร็จในการเรียน แม้ว่าผู้เรียนจะมีลักษณะแตกต่างกันก็ตามแต่ทุกคนได้รับการส่งเสริมให้พัฒนาไปถึงขีดความสามารถสูงสุดของตน โดยอาจใช้เวลาแตกต่างกันในแต่ละบุคคลเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ไม่ได้นำผลการสอบไปเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นๆ ในกลุ่มความสำคัญของการทดสอบนี้ จึงอยู่ที่การกำหนดเกณฑ์เป็นสำคัญ เกณฑ์ หมายถึง การตรวจสอบดูว่าใครเรียนได้ถึงเกณฑ์และใครยังเรียนไม่ถึงเกณฑ์และใครยังเรียนไม่ถึงเกณฑ์ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข ต่อไป เช่น อาจให้มีการเรียนซ่อมเสริม เป็นต้น

ประโยชน์ของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีดังนี้

1. ใช้สำรวจทั่วไปเกี่ยวกับตำแหน่งการเรียนในโรงเรียน เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ปกติทำให้เข้าใจนักเรียนได้ดีขึ้น
2. ใช้แนะแนวและประเมินค่าเกี่ยวกับการสอบได้ สอบตกของแต่ละบุคคล จุดอ่อนและจุดเด่นของแต่ละบุคคล การสอนซ่อมเสริมให้กับนักเรียนฉลาด และนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือ การปรับปรุงการสอน
3. ใช้จัดกลุ่มนักเรียนเพื่อประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน
4. ช่วยในการวิจัยทางการศึกษา เปรียบเทียบผลการเรียนในวิชาที่สอนแตกต่างกัน โดยใช้แบบทดสอบมาตรฐานเป็นเครื่องมือวัด

4. คุณลักษณะของข้อสอบที่ดี การได้ทราบคุณลักษณะที่ดีของข้อสอบจะทำให้สามารถสร้างข้อสอบที่ดีอย่างมีคุณภาพ ซึ่งคุณลักษณะที่ดีมี 10 ประการ คือ (วิเชียร เกตุสิงห์, 2517, หน้า 27-30 และ ชวาล แพร์ตกุล, 2516, หน้า 123-138)

4.1 มีความเที่ยงตรง หมายถึง คุณลักษณะของข้อสอบที่สามารถวัดได้ตรงจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ความเที่ยงตรงนี้จำแนกออกเป็นหลายชนิด คือ

4.1.1 ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา คือ ข้อสอบที่มีคำถามสอดคล้องตรงตามเนื้อหา
ในหลักสูตร

4.1.2 เที่ยงตรงตามโครงสร้าง หมายถึง ลักษณะของข้อสอบที่วัดสมรรถภาพ
ความ เป็นจริงของสมองด้านต่างๆ ตรงตามที่ได้กำหนดไว้ในหลักสูตร

4.1.3 ความเที่ยงตรงตามสภาพ หมายถึง ลักษณะของข้อสอบที่วัดได้
ตรงสมรรถภาพความเป็นจริงของเด็กในขณะนั้น

4.1.4 ความเที่ยงตรงเชิงพยากรณ์ คือ ข้อสอบที่วัดและทำนายไว้ว่าเด็กคนใด
จะเรียนวิชาอะไรดีเพียงไรในอนาคต

4.2 มีความเชื่อมั่น หมายถึง แบบทดสอบที่สามารถวัดได้แน่นอนไม่เปลี่ยนแปลง
การวัดครั้งแรกเป็นอย่างไร เมื่อวัดซ้ำอีกผลการวัดก็ยังคงเหมือนเดิม

4.3 มีอำนาจจำแนก คือ สามารถจำแนกเด็กเก่ง-อ่อนได้ เมื่อทดสอบแล้วบอกได้ว่า
ใครเก่ง ใครอ่อน อย่างไร คือ เมื่อทดสอบแล้วปรากฏว่าเด็กเก่งมักทำถูกและเด็กอ่อนมักทำผิด
สามารถแยกเด็กได้ตรงสภาพความเป็นจริง

4.4 ีความเป็นปรนัย ข้อสอบที่มีความเป็นปรนัยมีคุณสมบัติ 3 ประการ คือ

4.4.1 มีความชัดเจนในความหมายของคำถาม ทุกคนอ่านแล้วเข้าใจตรงกัน
ว่าถามอะไร

4.4.2 มีความคงที่ในการตรวจให้คะแนน คือ ให้ใครตรวจได้คะแนนเหมือนกัน

4.4.3 มีความแจ่มชัดในการแปลความหมายของคะแนน คือ ต้องแปลคะแนน
ที่ได้เป็นอย่างเดียวกัน เพื่อประโยชน์ในการเปรียบเทียบ

4.5 มีประสิทธิภาพ คือ คุณสมบัติที่แสดงถึงการประหยัด เช่น ลงทุนน้อย มีราคาถูก
ง่ายในการดำเนินการสอบ พิมพ์ชัด อ่านง่าย และให้ผลในการสอบวัดที่เที่ยงตรงและเชื่อถือได้
เป็นต้น

4.6 มีการวัดลึกซึ้ง หมายถึง ข้อสอบที่ถามครอบคลุมพฤติกรรมหลายๆ ด้าน เช่น
มีคำถามวัดความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินค่า ไม่ถามเพียงแค่
พฤติกรรมด้านความรู้ ความจำ ตามตำราเพียงอย่างเดียว เป็นต้น

4.7 มีความยุติธรรม หมายถึง ข้อความของข้อสอบต้องไม่มีช่องทางแนะให้เด็กฉลาด
ใช้ไหวพริบในการเดาได้ถูก หรือ ไม่เปิดโอกาสให้เด็กเกียจคร้านตอบได้ คือ ต้องเป็นข้อสอบ
ที่ไม่ลำเอียงต่อกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดโดยเฉพาะ

4.8 มีความเฉพาะเจาะจง คือ คำถามต้องชัดเจน ไม่คลุมเครือ ไม่ถามหลายแง่หลายมุม

4.9 มีความยากง่ายพอเหมาะ ไม่ยากหรือง่ายเกินไป ถ้ามีข้อยากก็ควรมีข้อง่ายเป็นการทดแทนโดยยึดหลักว่าเมื่อดูรวมๆ หรือโดยเฉลี่ยแล้วมีความยากปานกลาง

4.10 มีการกระตุ้นยั่วยุ โดยจัดข้อสอบง่ายๆ ไว้ในตอนแรก แล้วจึงค่อยๆ ถ้ามให้ยากขึ้นตามลำดับ เป็นการรื้อให้เด็กเกิดความพยายามที่จะทำข้อสอบให้ได้ทั้งหมด

5. กระบวนการสร้างแบบทดสอบ วัดผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานใดก็ตาม หากผู้ปฏิบัติทราบกระบวนการทำงานว่ามีขั้นตอนอย่างไร และปฏิบัติไปตามขั้นตอนเหล่านั้น จึงทำให้สามารถดำเนินการไปตามเป้าหมายได้ในเรื่องการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ หากผู้สร้างทราบขั้นตอนในการสร้างและปฏิบัติตามขั้นตอนจะทำให้สามารถสร้างข้อสอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2530, หน้า 47-52 อ้างอิงใน Rose, 1954, p. 103) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการสร้างข้อสอบ 4 ขั้นตอน คือ

5.1 **ขั้นวางแผนสิ่งที่ควรปฏิบัติในการวางแผนสร้างข้อสอบ คือ**

5.1.1 กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างข้อสอบทุกครั้งต้องกำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจนและแน่นอนว่าเพื่อวัตถุประสงค์ใด

5.1.2 กำหนดเนื้อหาและพฤติกรรมที่ต้องการวัดในขั้นนี้หากำหนดขอบข่ายของเนื้อหาพฤติกรรมที่ออกข้อสอบได้เหมาะสม ก็จะช่วยให้ข้อสอบมีความเที่ยงตรง

5.1.3 กำหนดชนิดและรูปแบบของข้อสอบ ในการสอบวัดต้องเลือกใช้ชนิดและรูปแบบของข้อสอบให้เหมาะสม

5.1.4 กำหนดส่วนประกอบอื่นๆ ที่จำเป็นในการออกข้อสอบและในการเลือกข้อสอบคือ การกำหนดเวลาในการสร้างข้อสอบ บุคลากรในการสร้างข้อสอบ จำนวนข้อของข้อสอบเวลาในการทดสอบ วิธีการตรวจ วิธีตรวจและให้คะแนน เป็นต้น

5.2 **ขั้นเตรียมงาน** เป็นการเตรียมสิ่งเอื้ออำนวยต่อการสร้างข้อสอบ ได้แก่ หลักสูตรหนังสือแบบเรียน ทำการวิเคราะห์หลักสูตร อุปกรณ์ในการพิมพ์ การอัดสำเนา ฯลฯ

5.3 **ขั้นลงมือปฏิบัติ** เป็นขั้นลงมือเขียนข้อสอบ ในกรณีการสร้างข้อสอบนั้นทำในรูปคณะกรรมการ คณะกรรมการแบ่งงานกันเขียนข้อสอบ แล้วนัดหมายหรือมาประชุมวิเคราะห์ข้อสอบที่สร้างขึ้น

5.4 **ขั้นประเมินหรือตรวจสอบคุณภาพ** มีวัตถุประสงค์เพื่อนำผลไปปรับปรุงข้อสอบมีขั้นตอนดังนี้

5.4.1 ชั้นประเมินเบื้องต้น คือ การวิจารณ์ข้อสอบ โดยพิจารณาในประเด็นต่อไปนี

5.4.1.1 ข้อคำถามวัด วัดในสิ่งที่ต้องการวัดหรือไม่

5.4.1.2 ข้อคำถามชัดเจนเข้าใจตรงกันหรือไม่

5.4.1.3 ข้อคำถามมีคำตอบที่แน่นอนเพียงคำตอบเดียวหรือไม่

5.4.1.4 ข้อคำถามในภาษารัดกุม เหมาะสมกับระดับชั้นของนักเรียนหรือไม่ในกรณีเป็นข้อสอบเลือกตอบ พิจารณาว่าตัวลวงเหมาะสมหรือไม่ เช่น เรียงลำดับเนื้อหาเรียงจากง่ายไปหายาก และการเรียงตัวเลือกใหม่แต่ละข้อเหมาะสมสวยงามหรือไม่ เป็นต้น

5.4.2 ชั้นตรวจสอบคุณภาพ หลังการทดสอบ ข้อสอบที่ผ่านการวิจารณ์ และปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปพิมพ์เพื่อนำไปทดลอง (Try Out) เมื่อนำไปทดลองแล้วนำมาตรวจให้คะแนนและตรวจสอบคุณภาพโดยพิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

5.4.2.1 ความยากง่ายของข้อสอบ

5.4.2.2 จำนวนจำแนกของข้อสอบ

5.4.2.3 ค่าความเที่ยง

5.4.2.4 หาค่าสถิติพื้นฐานของข้อสอบ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย

สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นพฤติกรรมหรือความสามารถของบุคคลที่เกิดจากการเรียนการสอน เป็นพฤติกรรมที่พัฒนามาจากการฝึกอบรมสั่งสอนโดยตรง อันประกอบด้วยพฤติกรรม 6 ประการ คือ ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอน และการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนควรให้ครอบคลุมพฤติกรรม ทั้ง 6 ด้าน

ความพึงพอใจ

ความหมายของความพึงพอใจ

ความพึงพอใจเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อความสำเร็จของงานที่บรรลุนเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นผลจากการได้รับการตอบสนองต่อแรงจูงใจ หรือความต้องการของแต่ละบุคคลในแนวทางที่เขาประสงค์ ความพึงพอใจโดยทั่วไปตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Satisfaction และยังมีผู้ให้ความหมายคำว่า “ความพึงพอใจ” พอสรุปได้ดังนี้

คณิต ดวงหัตถ์ (2537) ให้ความหมายไว้ว่า เป็นความรู้สึกชอบ หรือพอใจของบุคคลที่มีต่อการทำงานและองค์ประกอบหรือสิ่งจูงใจอื่น ๆ ถ้างานที่ทำหรือองค์ประกอบเหล่านั้น ตอบสนอง

ความต้องการของบุคคลได้ บุคคลนั้นจะเกิดความพึงพอใจในงานขึ้น จะอุทิศเวลาและกาย แรงใจ รวมทั้งสติปัญญาให้แก่งานของตนให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

Gillmer (1965, หน้า 254-255 อ้างอิงใน เพ็ญแข ช่อมณี, 2544, หน้า 6) ได้ให้ความหมายไว้ว่าผลของเจตคติต่างๆ ของบุคคลที่มีต่อองค์กร องค์ประกอบของแรงงาน และมีส่วนสัมพันธ์กับลักษณะงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานซึ่งความพึงพอใจนั้นได้แก่ ความรู้สึก มีความสำเร็จในผลงาน ความรู้สึก ว่าได้รับการยกย่องนับถือ และความรู้สึกว่ามีความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน

Morse (1955, อ้างอิงใน สันติ ธรรมชาติ, หน้า 24) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจในงาน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ลดความตึงเครียดของพนักงานให้น้อยลง ถ้ามีความตึงเครียดมากก็จะเกิดความไม่พึงพอใจในการทำงาน ความตึงเครียดเป็นผลรวมจากความต้องการของมนุษย์ เมื่อคราวใดความต้องการได้รับการตอบสนองก็จะทำให้ความเครียดน้อยลง ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดความพึงพอใจ จากคำนิยามของ Morse ทำให้มีนักวิชาการอีกหลายท่านได้ให้ความหมายไปในทิศทางที่คล้ายคลึงกัน โดยเน้นว่าความพึงพอใจเกิดจากการได้รับการตอบสนอง เช่น Hoy and Miskel กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกที่ดีต่องานซึ่งมักเกี่ยวข้องกับคุณค่าและความต้องการของบุคคลด้วย Dessler อธิบายความพึงพอใจว่าเป็นระดับความรู้สึกต่องานเพื่อความต้องการที่สำคัญของคนเรา เช่น ความมีสุขภาพดี มีความมั่นคง มีความสมบูรณ์พูนสุข มีพวกพ้อง มีคนยกย่องต่างๆ เหล่านี้ได้รับการตอบสนองแล้วทำให้มีผลต่องาน

Silmer (1984, 230 อ้างอิงใน ประภาภรณ์ สุรปภา, 2544, หน้า 9) กล่าวว่าไว้ว่า ความพึงพอใจเป็นระดับขั้นตอนความรู้สึกในทางบวกหรือทางลบของคนที่มีลักษณะต่างๆ ของงานรวมทั้งงานที่ได้รับมอบหมาย การจัดระบบงานและความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน

Strauss (1980, อ้างอิงใน เพ็ญแข ช่อมณี, 2544, หน้า 7) ได้ให้ความหมายความพึงพอใจไว้ว่า ความพึงพอใจหมายถึงความรู้สึกพอใจในงานที่ทำเต็มที่ที่จะปฏิบัติงานนั้นให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร คนจะรู้สึกพอใจในงานที่ทำเมื่องานนั้นให้ผลประโยชน์ทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจ ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของเขาได้

ในการศึกษาเกี่ยวกับความพึงพอใจนั้น โดยทั่วไปนิยมศึกษากันในสองมิติ คือ มิติความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติงานและมิติความพึงพอใจในการรับบริการ ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาในรูปแบบผู้รับบริการ ซึ่งมีนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

Oskamps (1984, อ้างอิงใน ประภาภรณ์ สุรปภา, 2544, หน้า 11) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจมีความหมายอยู่ 3 นัย คือ

1. ความพึงพอใจ หมายถึง สภาพการณ์การที่ผลการปฏิบัติจริงได้เป็นไปตามที่บุคคลคาดหวังไว้

2. ความพึงพอใจ หมายถึง ระดับของความสำเร็จที่เป็นไปตามความต้องการ

3. ความพึงพอใจ หมายถึง งานที่ได้ตอบสนองต่อคุณค่าของบุคคล

จากความหมายที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นผู้วิจัยสรุปได้ว่า “ความพึงพอใจ” หมายถึง ความรู้สึกที่เป็นการยอมรับ ความรู้สึกชอบ ความรู้สึกที่ยินดีกับการปฏิบัติงาน ทั้งการให้บริการและการรับบริการในทุกสถานการณ์ ทุกสถานที่

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

Bernard (1968, อ้างอิงใน อำนวย บุญศรี, 2531) ได้กล่าวว่า สิ่งจูงใจที่ใช้เป็นเครื่องกระตุ้นบุคคลให้เกิดความพึงพอใจในงานไว้ 8 ประการ คือ

1. สิ่งจูงใจที่เป็นวัตถุ ได้แก่ เงิน สิ่งของ หรือสภาวะทางกายที่ให้แก่ผู้ปฏิบัติงานเป็นการตอบแทน ชดเชย หรือเป็นรางวัลที่เขาได้ปฏิบัติงานให้แก่หน่วยงานนั้นมาเป็นอย่างดี

2. สิ่งจูงใจที่เป็นโอกาสของบุคคลที่มีชีวิตอยู่ เป็นสิ่งจูงใจสำคัญที่ช่วยส่งเสริมความร่วมมือในการทำงานมากกว่ารางวัลที่เป็นวัตถุ เพราะสิ่งจูงใจที่เป็นโอกาสนี้บุคคลากรจะได้รับแตกต่างกัน เช่น เกียรติภูมิ การใช้สารพิเศษ เป็นต้น

3. สภาพทางกายที่พึงปรารถนา หมายถึง สิ่งแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ได้แก่ สถานที่ทำงาน เครื่องมือการทำงาน สิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงานต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งอันก่อให้เกิดความสุขทางกายในการทำงาน

4. ผลประโยชน์ทางอุดมคติ หมายถึง สมรรถภาพของหน่วยงานที่สนองความต้องการของบุคคลด้านความภาคภูมิใจที่ได้แสดงฝีมือ การได้มีโอกาสช่วยเหลือครอบครัวตนเองและผู้อื่น ทั้งได้แสดงความภาคภูมิใจต่อหน่วยงาน

5. ความตั้งใจในสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์อันดีมิตร ถ้าความสัมพันธ์เป็นไปด้วยดีจะทำให้เกิดความผูกพันและความพอใจที่จะร่วมงานกับหน่วยงาน

6. การปรับสภาพการทำงานให้เหมาะสมกับวิธีการและทัศนคติของบุคคล หมายถึง การปรับปรุงตำแหน่งวิธีการทำงานให้สอดคล้องกับความสามารถของบุคลากร

7. โอกาสที่จะร่วมมือในการทำงาน หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคลากรรู้สึกมีส่วนร่วมในงานเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่งของหน่วยงาน มีความรู้สึกเท่าเทียมกันในหมู่ผู้ร่วมงาน และมีกำลังใจในการปฏิบัติงาน

8. สภาพของการอยู่ร่วมกัน หมายถึง ความพอใจของบุคคลในด้านสังคมหรือความมั่นคงในการทำงาน

Herzberg (1959, อ้างอิงใน เพ็ญแข ช่อมณี, 2544, หน้า 19) ได้ศึกษาทดลองเกี่ยวกับการจูงใจในการทำงานโดยการสัมภาษณ์วิศวกรในเมืองพิทส์เบิร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษาทดลอง สรุปได้ว่า สาเหตุที่ทำให้วิศวกรและนักบัญชีเกิดความพึงพอใจและไม่พึงพอใจในการทำงานนั้นมีสององค์ประกอบ คือ

1. องค์ประกอบกระตุ้น (Motivation Factors) หรือปัจจัยจูงใจ มีลักษณะสัมพันธ์กับเรื่องของการงานโดยตรง เป็นสิ่งที่จูงใจบุคคลให้มีความตั้งใจในการทำงานและเกิดความพอใจในการทำงาน ปัจจัยนี้ได้แก่

1.1 ความสำเร็จของงาน หมายถึง การที่บุคคลสามารถทำงานได้เสร็จสิ้นและประสบผลสำเร็จ

1.2 การได้การยอมรับนับถือ หมายถึง การที่บุคคลได้รับการยอมรับนับถือไม่มาจากกลุ่มเพื่อน ผู้บังคับบัญชา หรือจากกลุ่มบุคคลอื่น

1.3 ลักษณะของงาน หมายถึง ความรู้สึกที่ดีหรือไม่ดีของบุคคลที่มีต่อลักษณะของงาน

1.4 ความรับผิดชอบ หมายถึง ความพึงพอใจที่เกิดขึ้นจากการที่ได้รับการมอบหมายให้รับผิดชอบงานใหม่ๆ และมีอำนาจรับผิดชอบอย่างเต็มที่

1.5 ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในสถานะหรือตำแหน่งของบุคลากรในองค์กร

2. องค์ประกอบค้ำจุน (Hygiene Factors) หรือปัจจัยค้ำจุน เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมในการทำงานหรือส่วนประกอบของงาน ทำหน้าที่ป้องกันไม่ให้เกิดความไม่พึงพอใจในการทำงาน กล่าวคือ หากขาดปัจจัยเหล่านี้จะทำให้เกิดความไม่พึงพอใจในการทำงานแต่แม้ว่าจะมีปัจจัยเหล่านี้อยู่ก็ไม่อาจยืนยันได้ว่าเป็นสิ่งจูงใจของผู้ปฏิบัติงาน ปัจจัยนี้ได้แก่

2.1 เงินเดือน หมายถึง ความพึงพอใจและไม่พึงพอใจในเงินเดือนหรืออัตราการเพิ่มเงินเดือน

2.2 โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคตนอกจากจะหมายถึง การที่บุคคลได้รับการแต่งตั้งโยกย้ายตำแหน่งภายในองค์กรแล้ว ยังหมายถึงสถานการณ์ที่บุคคลสามารถได้รับความก้าวหน้าในทักษะหรือวิชาชีพของเขา ดังนั้นจึงหมายถึงการที่บุคคลได้รับสิ่งใหม่ๆ ในการเพิ่มพูนทักษะที่ช่วยเชื่อมต่อวิชาชีพของเขา

2.3 ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา หมายถึง การติดต่อไม่ว่าจะเป็นกิริยาหรือวาทะที่แสดงถึงความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

2.4 สถานะของอาชีพ หมายถึง ลักษณะของงานหรือสถานะที่เป็นองค์ประกอบทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกต่องาน เช่น การมีรถประจำตำแหน่ง เป็นต้น

2.5 ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา หมายถึง การติดต่อพบปะกัน โดยกิริยาหรือวาทะแต่ไม่ได้รวมถึงการยอมรับนับถือ

2.6 นโยบายและการบริหารงานขององค์กร หมายถึง การจัดการและการบริหารงานขององค์กร

2.7 ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน

2.8 สถานภาพการทำงาน ได้แก่ สถานภาพทางกายภาพที่เอื้อต่อความเป็นสุขในการทำงาน

2.9 ความเป็นส่วนตัว หมายถึง สถานการณ์ซึ่งลักษณะบางประการของงานส่งผลต่อชีวิตส่วนตัวในลักษณะของผลงานนั้นเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้บุคคลมีความรู้สึกอย่างไรอย่างหนึ่งต่องานของเขา

2.10 ความมั่นคงในงาน หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีความมั่นคงของงาน ความมั่นคงในองค์กร

2.11 วิธีการปกครองบังคับบัญชา หมายถึง ความรู้ความสามารถของผู้บังคับบัญชาในการดำเนินงานหรือความยุติธรรมในการบริหารงาน

สรุปได้ว่า ปัจจัยจูงใจเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ส่วนปัจจัยค้ำจุนเป็นปัจจัยที่ป้องกันไม่ให้เกิดความเบื่อหน่ายหรือรู้สึกไม่พอใจในการทำงานซึ่งทฤษฎีสององค์ประกอบของ Herzberg นี้เชื่อว่าการสนองความต้องการของมนุษย์แบ่งเป็น 2 องค์ประกอบคือ องค์ประกอบที่ 1 หรือปัจจัยจูงใจที่สร้างความพึงพอใจ เป็นความต้องการขั้นสูง ประกอบด้วยลักษณะงาน ความสำเร็จของงาน การยอมรับนับถือ การได้รับการยกย่องและสถานภาพ ส่วนองค์ประกอบที่ 2 หรือปัจจัยค้ำจุน หรือองค์ประกอบที่สร้างความไม่พึงพอใจ เป็นความต้องการขั้นต่ำ ประกอบด้วยสภาพการทำงาน การบังคับบัญชา ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล นโยบายและการบริหารงาน ความมั่นคงในงานและเงินเดือน ไม่เป็นการสร้างเสริมบุคคลให้ปฏิบัติดีขึ้นแต่ต้องดำรงรักษาไว้เพื่อความพึงพอใจในขั้นสูงต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

วรรณมา ม่วงทอง และคณะ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง “คำขวัญจังหวัดพิจิตร” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการวิจัยปรากฏว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง “คำขวัญจังหวัดพิจิตร” มีประสิทธิภาพ 83.12/87.22 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังการอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง “คำขวัญจังหวัดพิจิตร” สูงกว่าก่อนการอ่านอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

กิ่งขร เปาวัลย์ และคณะ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยปรากฏว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีประสิทธิภาพ 82.31/88.17 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสูงอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 นักเรียนมีพฤติกรรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของ นักเรียนที่เรียนด้วยหนังสืออ่านเพิ่มเติม มีพฤติกรรมอยู่ในระดับมาก

รัตนา แสงเกษม และคณะ (2548) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง “คำขวัญจังหวัดพิษณุโลก” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยปรากฏว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่อง “คำขวัญจังหวัดพิษณุโลก” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่สร้างขึ้น มามีประสิทธิภาพ 84.84/85.93 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.01 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่อง “คำขวัญจังหวัด พิษณุโลก” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คะเนิงนิจ ไชยชโย, ทิพวรรณ เกิดอ่วม, นิสานาด ดีเทิดเกียรติ (2549) ได้ศึกษา เรื่อง พัฒนาการอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่อง “คำขวัญจังหวัดกำแพงเพชร” โดยใช้แนวคิดเส้นเล่าเรื่อง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่อง “คำขวัญจังหวัดกำแพงเพชร” มีประสิทธิภาพ 84.00/85.83 และ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติมสูงกว่าก่อนการอ่านอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ 0.01 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่อง “คำขวัญจังหวัด กำแพงเพชร” ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

จุฑารัตน์ อ่วมแก้ว , ฉวี มีผึ้ง , อมรรัตน์ แสงนาค (2551) ได้ศึกษา เรื่อง การพัฒนา หนังสืออ่านเพิ่มเติมด้วยบทร้อยกรองเรื่อง “รู้จักเมืองพหุ” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติมด้วยบทร้อยกรองเรื่อง “รู้จักเมืองพหุ” สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพ 83.74/85.92 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการอ่าน

หนังสืออ่านเพิ่มเติมสูงกว่าก่อนการอ่านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อหนังสืออ่านเพิ่มเติมด้วยบทร้อยกรองเรื่อง “รู้จักเมืองพรหม” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

พระปลัดณรงค์ธรรม หงส์สิบสอง (2553) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา สารพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่าหนังสืออ่านเพิ่มเติม เรื่องวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติมสูงกว่าก่อนการอ่านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อหนังสืออ่านเพิ่มเติมเรื่องวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

งานวิจัยต่างประเทศ

บันดี (Bandy, 1963, p. 68-A) ได้สำรวจพัฒนาการด้านการอ่านความแน่นชัดของนักเรียนเกรด 4-6 ผลปรากฏว่า นักเรียนเกรด 4 และ 6 ชอบมากที่สุด คือ เรื่องประวัติศาสตร์และวิทยาศาสตร์ ซึ่งชอบมากกว่านักเรียน เกรด 5 เรื่องที่นักเรียนเกรด 6 ชอบมากที่สุดได้แก่เรื่องลึกลับ เรื่องการผจญภัย ซึ่งชอบมากกว่านักเรียนเกรด 4 และ 5 อีกทั้งยังพบว่า นักเรียนหญิงชอบในเรื่อง ศิลปะการฝีมือ เทพนิยาย โคลงกลอน ชิวประวัติ สัตว์และตลก ในขณะที่นักเรียนชายชอบ เรื่อง วิทยาศาสตร์ และการกีฬา

แอสเลย์ (Ashley, 1970, pp. 426-432) ได้วิจัยเรื่อง ความสนใจการอ่านและเอกัตภาพ ในการอ่านของนักเรียนเกรด 4-7 พบว่า เรื่องที่นักเรียนชอบเป็นอันดับแรก คือ เรื่องลึกลับ มหัศจรรย์ รองลงมา ได้แก่ เรื่องเกี่ยวกับการผจญภัย ฝึกรักตน ขำขัน นิยาย วิทยาศาสตร์ และเรื่อง สัตว์ ส่วนเรื่องไม่ชอบมากที่สุด คือเรื่องเกี่ยวกับความรัก ส่วนมากเป็นนักเรียนชาย เกรด 5 เรื่องที่ไม่ชอบรองลงมา คือ เรื่องกีฬา คำประพันธ์ และสงคราม โดยเฉพาะเรื่องสงคราม นักเรียนไม่ชอบ เป็นนักเรียนหญิงเกรด 4-7

จากงานวิจัยที่เกี่ยวกับการสร้างหนังสืออ่านเพิ่มเติมในเรื่องของประสิทธิภาพของหนังสือสรุปได้ว่า หนังสืออ่านเพิ่มเติมให้ความรู้ด้านเนื้อหา การใช้ภาษา ช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์และส่งเสริมการเรียนในวิชาต่างๆ ให้กว้างขวางขึ้น ทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนสูงกว่าก่อนการอ่านหนังสือ และมีความรู้สูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้อ่านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ